

POLITICI ECONOMICE DE TINERET ÎN ROMÂNIA SOCIALISTĂ. CÂTEVA OBSERVAȚII*

Emanuel Copilaș**

Cuvinte-cheie: urbanizare, rural, dezvoltare, tineret, planificare

Keywords: urbanization, rural, development, youth, planification

Eliminând competiția specifică pieței și înlocuind-o cu o economie centralizată, în care cererea și producția sunt approximate, iar banii tipăriți în funcție de această aproximare, regimurile socialiste au urmărit să prevină inegalitățile economice și sociale produse de către piețe în democrațiile liberale. Acest obiectiv a fost în mare măsură atins, însă devalorizat, în același timp, de numeroasele probleme existente în regimurile socialiste, în special cele legate de încălcarea drepturilor omului, a restricțiilor în ce privește călătoriile în afara țării – cu excepția parțială a Iugoslaviei, și nu numai – respectiv a penuriei bunurilor de consum în anii 1980.

În cazul Republicii socialiste România (RSR), planificarea a avut succes în domeniul industrial, de care urmează să ne ocupăm în continuare, respectiv în sectorul sănătății, dar a eșuat în ceea ce privește agricultura.¹ Începând cu anii 1970, când RSR, alături de Albania, se dovediseră refractare la modelele economice reformiste experimentate în Uniunea Sovietică și în celelalte state socialiste est-europene, care prevedeau o relaxare precaută a controlului centralizat și anumite inițiative de piață mai mult sau mai puțin îndrăznețe² – planificarea economiei românești, greoaie, rigidă și din ce în ce mai puțin eficientă, nu a mai putut ține pasul cu dezvoltările tehnologice de pe plan internațional.

---

* Acest articol reprezintă, într-o formă extinsă, un capitol dintr-o lucrare mai amplă, intitulată *Politici de tineret în România socialistă*, care urmează să fie publicată în viitorul apropiat la editura clujeană Tact.

** Universitatea de Vest din Timișoara, Facultatea de Științe Politice, Filosofie și Științe ale Comunicării, b-dul. V. Pîrvan, nr. 4, e-mail: emanuel.copilas@e-uvt.ro

¹ Robert Reisz, Iris Mihai, "Planning for higher education in Socialist Romania. Political priorities or economic needs?" *Political Studies Forum* 1 (2020): 7–25.

² Vlad Pașca-Oprișiu, "Cincinalu-n patru ani și jumătate", 1971–1975. *Nicolae Ceaușescu și economia României socialiste, de la tentații tehnocratice la primatul politicului* (Cluj-Napoca: Mega, 2020), 106–116.

Oficial, ideologia a rămas, pentru socialismul românesc, mai importantă decât eficiența economică bazată pe stimularea unor inițiative concurențiale limitate, deși acestea din urmă nu au fost integral absente; chiar și așa, dimensiunea tehnocratică a socialismului românesc se amplifică, pentru a face față necesităților în creștere ale dezvoltării industriale și nu numai, iar tineretul, din ce în ce mai specializat și mai cosmopolit, contribuia cel mai mult la acest proces.

Discrepanța tot mai mare dintre nevoile unei societăți din ce în ce mai industrializate, mai informatizate, mai dinamice și mai orientată spre confort, și încadrarea ideologică greoaie, rigidă și coercitivă a acesteia prin intermediul “umanismului socialist” sau “revoluționar” nu scăpa însă atenției specialiștilor în științe socio-umane. Informatica, ramură importantă a disciplinelor tehnologice, era totodată și cea mai apreciată de către tinerii studenți români care se ocupau cu producția de calculatoare și microprocesoare, dar și de către studenții de la specializări cu profil politehnic în general. Iar încrederea în știință și tehnică a tinerilor era una deosebit de ridicată. Însă viziunea dezvoltationistă tot mai tehnocratică asupra societății, deja dominantă în anii 1980, dă naștere la o “viziune îngust inginerescă asupra dezvoltării sociale”. Mai departe, analiza este deosebit de caustică: “Studenții noștri sunt educați în spiritul evaluării tehnologiilor actuale doar după criteriile tehnice (eventual economice); cât despre criteriile ecologice, estetice etc., nicio disciplină nu îi obligă să le ia în seamă. Acestea din urmă apar mai degrabă ca un lux de care putem să ne debarasăm fără remușcări.”³ Problema era una cunoscută. Cercetări ale Centrului de cercetări pentru Problemele Tineretului (CCPT) de la jumătatea anilor 1970 că este necesară o “corelare mai judicioasă a disciplinelor tehnice cu disciplinele care au profil ideologic pronunțat” în vederea restrângerii riscului de a da naștere unor “specialiști îngust pregătiți, pricepuți în executarea unor operațiuni strict limitate, dar incapabili să gândească creator și să-și asume conștient responsabilitatea moral-politică”⁴. Iar în 1988, în cadrul unei conferințe organizate sub egida CCPT, se făcea referire la miturile “scientist-tehnologice” care aproape că au confiscat ideea de progres social și se atrăgea în mod judicios atenția cum că “acest tip de gândire s-a cuplat adeseori în planul gândirii politice cu orientări

³ Valentin Mureșan, “Progresul în era RST,” în *Tineret, Educație, Acțiune Socială*, vol. IV (Sinaia: Uniunea Tineretului Comunist, Comitetul Județean Prahova; Centrul de Cercetări pentru Problemele Tineretului, Filiala Prahova, 1988), 16–17; George Basiliade *et al.*, *Tânără Generație a României Anilor '80* (București: Editura Politică, 1987), 199.

⁴ Dinu Marin, “Probleme actuale ale procesului de formare a conștiinței socialiste a studenților,” în *Spirit revoluționar în educația noilor generații* (București: Centrul de Cercetări pentru Problemele Tineretului, 1976), 67–68; v. și Matei Șimandan, “Participarea tineretului la conducere ca expresie a integrării socio-profesionale,” în Călin Drăgoi, coord., *Integrarea socio-profesională a tineretului* (București: Uniunea Tineretului Comunist, Comitetul Județean Arad, Centrul de Cercetări pentru Problemele Tineretului, Filiala Arad, 1985), 17–18.

elitiste și tehnocratice, adică antidemocratice și anticomuniste – în fond, antiumaniste.”⁵ Și, mai departe, foarte clar și concis:

“subliniem că promovarea valorilor, simbolurilor, normelor ce fundamentează experiența tehnologică a țărilor industrializate, «*transferul ideologic*» care însoțește acest proces contravine, cel mai adesea, structurilor culturale specific-naționale. Acest mod de gândire și de acțiune a fost respins îndeosebi de reprezentanții țărilor în curs de dezvoltare ale căror opțiuni socil-politice neagă calea capitalistă de dezvoltare. Teza neutralității tehnologiilor este amendată de însăși realitatea contemporană. Soluțiile «impactului cultural» sunt căutate în resursele interne, în inovarea culturală ca temei al inovării tehnologice proprii”⁶

Sau, în cuvintele lui Ceaușescu însuși,

“Acordând atenția necesară pregătirii profesionale, tehnice și economice, doresc să atrag atenția asupra unor manifestări de tehnicism, care reprezintă un mare pericol pentru un partid revoluționar. Vreau să fiu bine înțeles, tovarăși; trebuie să aplicăm cu fermitate măsurile privind ridicarea continuă a cunoștințelor profesionale, tehnice, economice, a cunoștințelor științifice, pentru însușirea calităților de conducere a societății noastre socialiste. Ridicarea cunoștințelor profesionale, tehnice și științifice constituie, fără îndoială, o cerință de o însemnătate deosebită pentru membrii de partid, și mai ales pentru activiștii și cadrele de partid și de stat. În același timp este însă necesar să dezvoltăm și mai puternic spiritul revoluționar de luptă, să înarmăm comuniștii, activul și cadrele cu știința revoluționară, materialist-dialectică. Cadrele de partid și de stat trebuie să fie buni specialiști, dar, în același timp, să fie buni revoluționari, să îmbine cele două laturi ale cunoașterii cu spiritul de luptă pentru transformarea revoluționară a lumii. Pentru o bună conducere trebuie să îmbinăm în mod corespunzător aceste două activități. Or, întâlnim, din păcate, la o serie de activiști de partid, cadre de conducere atitudini de diminuare a spiritului revoluționar, de lipsă de spirit de luptă revoluționară”⁷

Ne regăsim astfel în fața unui proces de acumulare industrială în care tonul îl dădeau statele dezvoltate, nu cele în curs de dezvoltare, așa cum era cazul

⁵ Dumitru Borțun, “Locul intereselor de grup în sistemul de interese al societății socialiste,” în *Tineret, Educație, Acțiune Socială*, IV, 14.

⁶ Ibid., 12–13.

⁷ Nicolae Ceaușescu, *România pe Drumul Construirii Societății Socialiste Multilateral Dezvoltate. Rapoarte, Cuvântări, Articole. Iunie-Decembrie 1983*, vol. XXVI (București: Editura Politică, 1984), 175–176, 179–180; v. și N. Ceaușescu, *România pe Drumul Construirii*, vol. XXIX, 745; v. și N. Ceaușescu, *România pe Drumul Desăvârșirii Construcției Socialiste. Rapoarte, Cuvântări, Articole. Septembrie 1966 – Decembrie 1967*, vol. II (București: Editura Politică, 1968), 37.

regimurilor socialiste est-europene. Iar influența modelului de industrializare occidental venea, la pachet, și cu o ideologie capitalistă specifică: extractivistă, productivistă, consumeristă și individualistă. Încercările statelor socialiste de a minimaliza această influență ideologică erau lipsite de succes, așa cum se observă din discuția de mai sus. Mai mult, în privat, unii lideri comuniști, inclusiv Ceaușescu, își exprimau admirația pentru capitalism, mai exact, pentru capitalismul american, pe care îl considerau “o forță a progresului” care, desigur, crea și exploatare, dar la fel proceda, prin competiție și intensificarea muncii – și socialismul, chiar dacă acesta din urmă i-ar fi ținut mai bine sub control efectele sociale negative.⁸ Managerizarea și tehnologizarea ideii de progres rezona astfel în întreaga societate socialistă, de la bază la vârf. Totuși, eforturile regimurilor socialiste în vederea limitării influenței ideologice a capitalismului nu erau abandonate, chiar dacă se recunoștea din ce în ce mai mult gradul lor redus de eficiență. Problema nu este însă una strict ideologică, ci are și valențe structurale importante, deseori trecute cu vederea: chiar și așa, centralizată, birocratizată, tot mai defensivă și mai slăbită din punct de vedere ideologic, acumularea socialistă a ridicat nivelul de trai al populației la un nivel lipsit de precedent istoric deși, în acest proces, a reușit, datorită rigidității și a lipsei sale de rezonabilitate, să îi alieneze în primul rând pe intelectuali și, începând cu anii 1980, părți tot mai importante ale muncitorimii și ale țărănimii.⁹

Chiar și așa, proximitatea tot mai mare a modelului occidental de dezvoltare erodează progresiv specificul socialist al modelului de dezvoltare românesc, pe filieră economică, dar și pe filieră culturală deopotrivă, așa cum se va argumenta când vom ajunge la subculturile de tineret ale RSR. Conform lui Vladimir Pasti, acest proces era atât de avansat în ultima decadă a socialismului românesc încât, practic, “societatea socialistă românească era deja o societate dominant liberală prin structurile sale economice și sociale și prin cultura și ideologia sa cotidiană”. Ceea ce o împiedica să devină în mod deschis liberală era, pe de o parte, “acea componentă a elitei românești care alcătua nucleul politic dur al «regimului ceaușist»”, respectiv “respectarea riguroasă de către cele două mari tabere ale lumii Războiului Rece a diviziunii sferelor de influență dintre URSS și Comunitatea Nord-Atlantică, în conformitate cu înțelegerea de la Yalta (1945)”.¹⁰ Cercetările CCPT confirmă concluzia lui Pasti: în 1985, o analiză asupra valorilor generale a tineretului a scos în evidență faptul

⁸ Dumitru Popescu, *Elefanții de porțelan. Scene și personaje în umbra Cortinei de Fier* (București: Match, 1996), 72–73; v. și Ceaușescu, *România pe Drumul Construirii*, vol. XXIV, 27.

⁹ Dumitru Popescu, *Amurg istoric*, vol. II (Caracal: Hoffman, 2021), 125–126; v. și Mioara Anton, “*Ceaușescu și poporul!*”. *Scrisori către “iubitul conducător”, 1965–1989* (Târgoviște: Editura Cetatea de Scaun, 2016), 32–35.

¹⁰ Vladimir Pasti, “Liberalismul românesc postcomunist în contextul neoliberalismului

că atât tinerii, cât și părinții acestora, aveau preponderent valori individualiste.¹¹ Alimentate, cu siguranță, de tonul pedagogic moralizator al unor profesori și al activiști, nu toți, care insistau pe disciplinare, atrăgând atenția aceasta nu reprezintă doar un exces de putere al adulților față de tineri, respectiv pe faptul că prietenia se bazează pe exigență, nu pe eludarea erorilor și a minusurilor.¹² Genul acesta de atitudini față de tineri vor conduce, așa cum vom vedea mai încolo, la creșterea neîncrederii și a duplicității acestora, mai ales în rândurile studenților.

Ceaușescu însuși, deși insista asupra necesității temperării și încadrării ideologice adecvate a “revoluției tehnico-științifice” recunoștea, în ultimă instanță, că aceasta din urmă are aportul decisiv în ceea ce privește dezvoltarea în general. Croiala ideologică a regimului se dovedea astfel din ce în ce mai neîncăpătoare pentru o societate atrasă irezistibil pe coordonatele procesului consolidării globale a capitalismului neoliberal. Treptat, în ciuda dimensiunii oficiale a suprastructurii care se încăpățâna să o conteste în mod vehement, societatea socialistă aluneca, economic și cultural deopotrivă, în brațele unui model de dezvoltare de care nu a reușit să se desprindă niciodată integral. “Este necesar să ne angajăm cu hotărâre în înfăptuirea noii revoluții tehnico-științifice în toate domeniile. Trebuie să fim pe deplin conștienți că orice rămânere în urmă în domeniul științei și tehnicii va avea repercursiuni mari, nu numai asupra realizării prevederilor planului (...) cincinal, dar și asupra dezvoltării, pentru o lungă perioadă, a țării noastre. Ne aflăm într-o asemenea epocă a dezvoltării societății omenești când știința și tehnica”, punea secretarul general al PCR punctul pe i, “cele mai noi cuceriri ale cunoașterii umane din toate domeniile constituie factorul fundamental, hotărâtor al progresului general și, cu atât mai mult, al construcției socialiste și comuniste”.¹³

Însă acest progres se desfășura într-un context internațional tot mai tensionat, acela al competiției dintre capitalism și socialism. Recunoscând întâietatea capitalismului în ceea ce privește avansul tehnologic, autoritățile din RSR sperau, în același timp, în diminuarea distanței dintre cele două modele

---

occidental,” Sorin Adam Matei, Caius Dobrescu, Emanuel Copilaș, eds., *Liberalismul, pro și contra: O idee ce refuză să moară, deși nu știe ce o ține în viață* (Iași: Adenium, 2017), 74–116.

¹¹ Fred Mahler, *Orientări Normative și Axiologice ale Tinerei Gerații* (București: Centrul de Cercetări pentru Problemele Tineretului, 1985), 42.

¹² Emil Condurachi, “A învăța = a fi profund”, în *Amintiri despre anii de școală* (București: Editura Politică, 1966), 40–44; v. și Victor Eftimiu, “Anii de școală – anii lecturilor”, *Amintiri despre anii de școală*, 47–48; v. pentru opinii pedagogice mai puțin coercitive, Ion Dumitrescu, Nicolae Andrei, *Activitatea Educativă a Dirigintelui. Conținut și Metodă* (Craiova: Scrisul Românesc, 1975), 46–47.

¹³ Ceaușescu, *România pe Drumul Construirii*, vol. XXIX, 320; v. și Ceaușescu, *România pe Drumul Desăvârșirii*, vol. III, 546.

de dezvoltare în favoarea socialismului. O speranță tot mai iluzorie și mai puțin credibilă, a cărei repetare ritualică nu făcea decât să îi expună vulnerabilitatea și, pe termen mediu și lung, imposibilitatea. Statele capitaliste occidentale înțelegeau perfect avantajul de care dispuneau în competiția ideologică globală și nu se sfiau să îl prezinte în termeni combativi, în timp ce statele socialiste, RSR, în acest caz, căutau să prezinte progresul tehnologic ca fiind unul general, al umanității per ansamblu, nefăcând parte, deci, din logica binară a Războiului Rece. Impasul se adâncea.

“Nu este un secret pentru nimeni – de altfel permanent țările capitaliste dezvoltate afirmă acest lucru – că acum rolul hotărâtor în competiția dintre capitalism și socialism îl are dezvoltarea tehnologiilor și a tehnicii moderne. Țările capitaliste afirmă că ar dori să-și păstreze întâietatea în acest domeniu și să lase în continuare în urmă țările socialiste. Această concepție izvorăște, de fapt, din înseși sistemul și orânduirea de clasă capitalistă, care privesc totul, deci și știința, prin prisma intereselor înguste, egoiste, și nu ca o contribuție la dezvoltarea generală a colaborării, la progresul economico-social al fiecărui popor, la cauza păcii internaționale! Trebuie să ne angajăm cu toată hotărârea în activitatea de cercetare științifică și tehnică pentru a determina eșuarea acestor planuri. Noi ne pronunțăm pentru o colaborare tehnico-științifică mondială cu toate statele, pentru progresul general, nu pentru a lăsa în urmă un grup sau altul de state”¹⁴

Deoarece vom mai discuta despre considerente economice, este important să insistăm asupra faptului că, prin transformarea structurii economice a țării, România devenind, dintr-o țară agrară, rurală și subdezvoltată, una industrializată, urbanizată și semindezvoltată, regimul socialist a produs, în cadrul acestui proces, un tineret realmente nou, dar nu nou în sensul în care îl dorea, ci nou în sensul de nouă forță de producție care, într-o economie tot mai tehnologizată și tot mai conectată, greoi, ce-i drept, la transformările globale în domeniu, dinamice și profunde, intra din ce în ce mai mult în conflict cu relațiile de producție centralizate și birocratizate excesiv, pe care le percepea drept un impediment, atât în ceea ce privește dezvoltarea socială, cât și, mai ales, în ceea ce privește libertățile individuale pe care o astfel de economie politică le favorizează pentru a își asigura necesarul de forță de muncă pe o piață din ce în ce mai fluctuantă și mai volatilă. Așa cum vom constata, deși s-au opus reformelor gorbacioviste care prevedeau relansarea economiei sovietice cu ajutorul unor inițiative private din ce în ce mai importante, comuniștii români au încercat să se adapteze într-o anumită măsură acestei tendințe globale în esență, argumentând că, în cadrul “noii revoluții tehnologice”, specializarea permanentă, flexibilitatea și

¹⁴ Ceaușescu, *România pe Drumul Construirii*, vol. XXIX, 689–690.

adaptabilitatea profesională reprezintă valori indispensabile, din ce în ce mai puțin compatibile cu siguranța permanentă a locului de muncă și indiferent de necesitățile economice pe termen scurt și mediu.¹⁵ Educația era de asemenea chemată să țină pasul cu noua evoluție tehnologică, rolul ei fiind acela de a pregăti “tineretul pentru tehnică”; dezvoltarea tehnicii fiind permanentă, educația la rândul ei trebuia să devină permanentă.¹⁶

Într-o cercetare efectuată la finalul anilor 1980 în cadrul Centrului de Cercetări Sociologice al Universității din București se avansa o tipologie a muncitorilor din România secolului XX, în funcție de contextul economic, și mai ales contextul industrial. Avem astfel un prim “val” muncitoresc, de la începutul și până la jumătatea secolului, urmat de un al doilea val, conturat în prima etapă a regimului socialist și, în sfârșit, un al treilea val, identificabil mai ales începând cu anii 1970. Spre deosebire de primul val, în care industrializarea era slabă, și de al doilea val, în care a început să se intensifice considerabil, muncitorii celui de al treilea val sunt mai tineri decât cei din valurile precedente și nu mai au, majoritatea, origini rurale, fiind un produs exclusiv al socialismului matur. Dacă în cadrul primelor două valuri muncitorești, munca reprezenta o chestiune de supraviețuire, iar nivelul de alfabetizare și de calificare al muncitorilor era unul relativ scăzut, noua cultură a muncii specifică valului al treilea format din tineri muncitori este una care accentuează nevoia de participare, de recunoaștere și de prestigiu social. Munca devine astfel mai puțin solicitantă din punct de vedere fizic și totodată mai specializată, nivelul educațional fiind mai ridicat și populația mai “intelectualizată”¹⁷; procesul are loc și la nivelul statelor socialiste est-europene și a Uniunii Sovietice, deși ultima încearcă serios și revalorizarea profesiunilor “materiale”.¹⁸ În același timp, în contextul automati-

¹⁵ Ovidiu Bădina, “Tineret, participare, dezvoltare,” în *Tineret, participare, responsabilitate* (București: Centrul de Cercetări pentru Problemele Tineretului, 1974), 17–18; Ioan-Iovit Popescu, Lazăr Vlăsceanu, *Învățarea și noua revoluție tehnologică* (București: Editura Politică, 1988), 190.

¹⁶ Dumitru Ozunu, Emil Pop, “Fundamentul motivațional al orientării elevilor înspre liceele de tip industrial,” în *Tineret-Integrare* (Cluj-Napoca: Centrul de Cercetări pentru Problemele Tineretului, Filiala Cluj, 1977), 163–174.

¹⁷ Ioan Drăgan, “Tineretul și integrarea sa socio-profesională în condițiile afirmării revoluției tehnico-științifice,” în *Tineret, Cercetare, Acțiune Socială*, nr. 3 (București: Centrul de Cercetări pentru Problemele Tineretului, 1988), 108–112; Ovidiu Bădina, “Tineret, participare, dezvoltare,” în *Tineret, participare, responsabilitate*, 17; *Partidul și Tineretul* (București: Editura Politică, 1972), 60.

¹⁸ F. V. Vișniakov, “Muncitorul contemporan și rolul acestuia în revoluția tehnico-științifică,” în *Tineret, știință și tehnică* (București: Centrul de Cercetări pentru Problemele Tineretului, 1975), 116; J. P. Avereev, “Despre orientarea elevilor spre profesiuni muncitorești,” în *Educația pentru muncă* (București: Centrul de Cercetări pentru Problemele Tineretului, 1970), 48–49.

zării și al progresului tehnologic, viitorul muncii începe să fie din ce în ce mai puțin predictibil și, pe cale de consecință, mai nesigur, chiar și în cadrul unui regim socialist care făcea din acest aspect piatra unghiulară a existenței sale, condiția principală a contractului social pe care îl propunea:¹⁹

“trecerea la o dezvoltare de tip intensiv, bazată pe cuceririle tehnico-științifice și pe un intens progres tehnic generator de ample mutații socio-profesionale, schimbă radical relația dintre pregătire și producție, dintre pregătirea generală, pregătirea științifico-tehnică și calificare. Pregătirea nu mai poate fi limitată la nevoile imediate ale unei unități de producție sau alta. În noul context economic, social, tehnologic, științific și cultural, opțiunea în favoarea profilelor largi de instruire, a unei temeinice pregătiri științifico-tehnice, generale și de specialitate – ca fundament indispensabil – pentru policalificare și mobilitate profesională se impune ca alternativă de perspectivă. În zilele noastre apare, de asemenea, ca dezirabilă formarea social-psihologică a tinerilor pentru mobilitate profesională, pentru pregătire continuă și reciclare. Devine anacronic ca școala să fixeze în mintea tinerilor ideea că ei sunt pregătiți pentru a exercita toată viața o unică meserie sau profesiune. Integrarea nu mai poate fi asimilată cu imobilismul profesional și ocupațional, fără ca prin aceasta să se încurajeze instabilitatea și fluctuația”²⁰

Așa cum observă sociologul marxist Pavel Câmpeanu, relațiile de producție din regimurile socialiste sunt concomitent socialiste, deoarece pornesc de la eliminarea sau limitarea drastică a proprietății private, capitaliste în sensul monopolist al termenului, deoarece forța de muncă este în continuare cumpărată și exploatată, deși nu la prețul pieței, ci pe baza unui preț fix, impus de către stat; în sfârșit, relațiile de producție din regimurile socialiste sunt și precapitaliste, feudale, deoarece forța de muncă este reglementată prin intermediul unor condiții care nu sunt realmente negociabile de către muncitori. Aceste condiții coercitive creează o economie de comandă, în care muncitorii sunt protejați de fluctuațiile și dereglementările existente pe piața capitalistă, dar sunt lipsiți în același timp de proprietate și constrânși să depindă de noul protector-hegemon pentru asigurarea existenței. Ori, protecția și dependența reprezintă trăsături clare ale unui mod de producție cu accente feudale.²¹

Încercând să păstreze relații de producție cât mai socialiste cu ajutorul unor mijloace politice amintind de feudalism, socialismul românesc a repudiat pe cât posibil capitalismul dar, în același timp, a construit o nouă structură socială în care socialismul devenea tot mai costisitor și mai puțin capabil de a asigura dezvoltarea țării într-un context economic global tot mai dereglementat și mai

¹⁹ Ceaușescu, *România pe Drumul Construirii*, vol. XIV, 744–745.

²⁰ Drăgan, “Tineretul și integrarea sa,” 115–116.

²¹ Pavel Câmpeanu, *Societatea sincretică* (Iași: Polirom, 2002), 75–77.

competitiv, iar tehnicile politice amintind de feudalism, tot mai vizibile, mai neplăcute și mai criticabile, în principal pe plan extern. Altfel spus, structura economică pe care a instituit-o, în timp, regimul socialist, a fost una din ce în ce mai tehnologizată, care reclama tot mai mulți experți și specialiști, nu muncitori manuali, punând astfel bazele unei clase de mijloc în cadrul unei economii tot mai industrializate care se deosebea din ce în ce mai puțin, exceptând centralizarea, de economiile dezvoltate ale Occidentului. Centralizarea care oferea protecție tinerilor muncitori împotriva revirimentului capitalist a devenit astfel principala frână atât în calea unei dezvoltări industriale eficiente, cât și în calea dezvoltării unui tineret tot mai specializat și mai cosmopolit, care nu își mai amintea de dificultățile perioadei interbelice, pe care propaganda oficială referitoare la tineret insista din plin, și care, pentru a se integra pe deplin în cadrul unei astfel de economii industrializate, tehnologizate, și din ce în ce mai dinamice, trebuia, inevitabil, să fie spontan și să aibă spirit de inițiativă, exact calitățile de care autoritățile se temeau cel mai mult, anticipând că vor fi utilizate în mod subversiv, nu productiv.²²

În cuvintele lui Ceaușescu, “noi trebuie să acționăm ferm pentru automatizare, pentru introducerea mijloacelor moderne în conducerea producției, a întreprinderilor, în gestiunea economică; dar aceasta trebuie să ne ducă efectiv la elaborarea de metode noi de conducere, *la o reducere simțitoare a personalului*”.²³ Exact ceea ce nu se întâmpla, sau nu se întâmpla în ritmul anticipat de către autorități, deși acestea insistau asupra faptului că problema șomajului nici nu poate fi adusă în discuție și că sunt întregi sectoare economice în care există deficit de forță de muncă și în care lucrătorii disponibilizați datorită progresului tehnologic inevitabil pot fi integrați cu ușurință.²⁴ Chiar și așa, în absența șomajului, se poate vorbi totuși de o clară precarizare a muncii, deoarece sectoarele economice cu deficit de forță de muncă, așa cum urmează să constatăm, erau și cele mai neatrăgătoare pentru tinerii muncitori. Astfel, presiunile sociale specifice economiilor capitaliste afectează din ce în ce mai mult și “societatea socialistă multilateral dezvoltată”, care le gestiona preponderent prin intermediul a ceea ce s-a numit “șomaj mascat”²⁵ identificabil, printre altele, mai ales în cazul “navestismului”, la care vom ajunge puțin mai încolo.

Iată deci o altă contradicție a socialismului românesc: deși literatura

²² Brigitte Schulz, “The German Democratic Republic,” în Sabrina Ramet, ed., *Eastern Europe. Politics, Culture, and Society since 1939* (Bloomington: Indiana University Press, 1998), 110.

²³ Ceaușescu, *România pe Drumul Construirii*, vol. XIV, 744–745; v. și Ceaușescu, *România pe Drumul Construirii*, vol. XXX, 211–212.

²⁴ Ceaușescu, *România pe Drumul Construirii*, vol. XXIX, 401.

²⁵ Liviu Țăranu, “Pe luna decembrie nu mi-am făcut planul...”. *Românii în „Epoca de Aur”*. *Corespondență din anii '80* (Târgoviște: Editura Cetatea de Scaun, 2012), 77, 86.

economică de stânga în general insistă asupra faptului că economia și politica reprezintă un complex de interdependențe efectiv simbiotic, în care consecințele sau resorturile unor decizii aparent economice au implicații politice considerabile și invers, PCR avea pretenția ca tineretul să fie activ, responsabil, eficient și spontan doar pe plan profesional, economic, respectiv pe plan social, pe baza unui civism foarte schematic și aseptizat, nu și pe plan politic. Însă orice economie este, de fapt, o economie politică, având la bază fie o economie competitivă, capitalistă, dublată de pluralism politic, și lăsând protecția socială pe un plan oarecum secundar, fie o economie centralizată în linii mari, dublată de un sistem politic monopolist, în care protecției sociale îi este acordată o atenție mai mare. Socialismul românesc târziu dorea o economie competitivă încadrată de un sistem politic monopolist. Așa ceva este, cel puțin deocamdată, imposibil. China nu reprezintă o excepție: liniile directe ale economiei sunt în continuare controlate și planificate politic, iar libera inițiativă se mișcă în niște parametri foarte bine delimitați. În plus, în comparație cu România socialistă, China post-maoistă și mai ales China contemporană ocupă un loc central în calitate de principal exportator global și principal “atelier de producție” al lumii, având de asemenea un teritoriu plin de resurse și o populație enormă, de care RSR nu se apropia nici măcar de la depărtare.

Tineretul și politicile de dezvoltare industrială

Principala politică economică implementată în RSR pentru dezvoltarea mediului urban și pentru dezvoltarea per ansamblu a țării a fost, desigur, cea industrială.²⁶ Industria, mai ales grea, dar și ușoară, reprezenta, în plus, mediul economic specific pentru categoria socială privilegiată a regimului, muncitorimea. Așa cum vom constata în următorul subcapitol, politicile industriale nu au fost neglijate deloc în mediul rural, ba dimpotrivă, deși nu au atins, desigur, amploarea din mediul urban.²⁷ La sfârșitul anilor 1970, aproape jumătate din populația RSR era deja urbanizată; câțiva ani mai târziu, la începutul decadei următoare, populația urbană va depăși, pentru prima oară în istoria României

²⁶ Ceaușescu, *România pe Drumul*, vol. I, 510–511; *Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, 19–24 iulie 1965*, (București: Editura Politică, 1965), 22–25, 34–45; *Congresul al X-lea al Partidului Comunist Român, 6–12 august 1969*, (București: Editura Politică, 1969), 26–33.

²⁷ *Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*, (București: Editura Politică, 1975), 71–74; *Congresul al IX-lea*, 25–28, 45–53; *Congresul al X-lea*, 33–36; Ceaușescu, *România pe Drumul Desăvârșirii*, vol. I, 182–189; Ceaușescu, *România pe Drumul Construirii*, vol. XIV, 258–260; Ceaușescu, *România pe Drumul Construirii*, vol. XXI, 423–424, 433–434; Ceaușescu, *România pe Drumul Desăvârșirii*, vol. III, 839–840.

moderne, populația rurală.²⁸ Urbanizarea și nivelul de instruire din ce în ce mai ridicat al tineretului producea însă cetățeni din ce în ce mai individualiști și mai pragmatici²⁹, fapt care contrasta în mod direct cu principiile ideologice socialiste.

Politicile industriale au demarat puternic, odată cu procesul de colectivizare al agriculturii, la sfârșitul anilor 1940 și la începutul anilor 1950. Industrializarea a fost amplă, dar nu atât de intensă ca în Ungaria, de exemplu. Foarte important, în această perioadă de instaurare a regimului socialist, atitudinea autorităților față de societate este mai degrabă una moralizatoare, nu doar mobilizatoare, tineretul reprezentând o categorie socială a cărei cooptare se încerca pe filiera unui contrast propagandistic între acesta și lumea adulților, aceștia din urmă considerându-se că aveau curențe educaționale și comportamentale importante.³⁰ Tineretul era considerat deci un agent major al schimbării sociale, subiectul principal al devenirii socialiste și ulterior comuniste a societății; această percepție oficială se va modifica profund în perioada Ceaușescu. Regimul socialist este deja consolidat, în linii mari. Tineretul, o categorie socială mai degrabă fictivă, menită să inspire anumite idealuri, respectiv depășirea anumitor dificultăți, prin însăși forța și optimismul specific vârstei, fără o pondere decizională reală în cadrul societății – devine treptat din subiect, obiect al dialecticii sociale. Juventizarea societății, despre care vom mai avea ocazia să discutăm în capitolele următoare, operează deci în cadrul unei asimetrii relaționale favorabilă nu tineretului, sau aparent tineretului, așa cum se întâmpla în perioada Gheorghiu-Dej, ci societății, relațiilor de producție socialiste deja consolidate, care nu mai aveau nevoie neapărat de dezvoltarea cantitativ-extensivă a forțelor de producție, ci de dezvoltarea lor calitativ-intensivă. Spiritul “revoluționar” de care trebuia să dea dovadă tineretul în această nouă etapă a construcției socialiste nu mai era unul “transformator”, ci unul “constructiv”. Asta nu însemna că mobilizarea tineretului în cadrul unor proiecte de infrastructură majoră

²⁸ Alexandru Bejan, “Social-economic development and the changes in the social-demographic structures of youth in Romania,” în *Youth in Contemporary Romanian Society. Selected Articles* (Bucharest: Research centre for Youth Problems, 1979), 25; Vladimir Trebici, Ilie Hristache, *Demografia teritorială a României* (București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1986), 29; Emanuel Copilaș, *Cetățenii și revoluția. Contradicții între partid și stat în Epoca de Aur* (Târgoviște: Editura Cetatea de Scaun, 2017), 113.

²⁹ Petre Datculescu, “Spiritul colectiv în conștiința, munca și viața tinerei generații,” în George Basiliade, coord., *Atitudini ale Tinerilor față de Valorile Moral-Politice ale Societății Socialiste* (București: Centrul de Cercetări pentru Problemele Tineretului, 1980), 154, 160–164.

³⁰ Victor Sămărtinean, “Propaganda vârstelor: prefaceri ideologice și modificări discursive în cadrul revistei de satiră și umor «Urzica» (1949–1965),” în Virgiliu Țărău, ed., *Ipostaze ale tineretului în România comunistă* (Cluj-Napoca: Argonaut, Mega, 2020), 51–54.

încetase; aceasta continua, la un nivel important, dar era adaptată noii etape prin care trecea socialismul românesc.³¹

“Momentul transformării a avut în perioada de trecere spre socialism ponderea principală în întreaga desfășurare a prefacerilor revoluționare, în chiar înțelegerea acestui tip de atitudine socială. Esențială era atunci îndepărtarea de pe scena istoriei a claselor sociale exploataoare, a grupului acaparatorilor, înfrângerea manifestărilor retrograde ale vechii orânduiri, a acelor care frânuau progresul, crearea condițiilor de manifestare pentru noile raporturi sociale, pentru forțele noului. Odată cucerită puterea politică, odată realizate structuri sociale care să permită afirmarea pleneră a noii clase care preia destinele istoriei, momentul esențial al spiritului revoluționar, al procesului istoric de transformare socială este cel al *construcției*, al *edificării* unei societăți noi și, odată cu aceasta, a unei noi personalități”³²

Per ansamblu, nivelul de satisfacție al tinerilor muncitori din industrie era unul relativ scăzut, deoarece mulți tineri nu lucrau în domeniile pe care și le-ar fi dorit cu adevărat și aveau tendința să își aleagă ocupația întâmplător.³³ UTC era criticată pentru că nu acordă suficient de multă atenție acestui aspect, pentru că nu organizează suficiente vizite ale elevilor în unitățile de producție în care aceștia urmează să activeze pe viitor, elevi cărora disciplinele le erau predate mai mult teoretic, abstract, fără a se evidenția în mod corespunzător părțile aplicative ale acestora, respectiv pentru că nu era capabilă să stimuleze suficient inovativitatea și responsabilitatea tinerilor la locul de muncă.³⁴ Un alt reproș

³¹ Elvira Cincă, “Șantierul național al tineretului,” în *Tineretul – Puternică Forță Socială. Caiet Documentar* 4 (1982), 39, 49, 54–55; Ioan Popa, “Șantierul – școală a vieții și a responsabilității comuniste,” în *Tineretul – Puternică Forță Socială. Caiet Documentar*, nr. 3 (1978), 128–133; Florea Voinea, “Obiective și sarcini actuale ale organelor și organizațiilor UTC pentru creșterea participării tinerilor la îndeplinirea programelor de dezvoltare economico-socială a țării în anul 1986 și în cincinalul 1986–1990,” în *Tineret, Cercetare, Acțiune Socială. Caiet Documentar*, nr. 1 (1986), 39–41; V. Galin-Corini, Gh. Fecioru, I. Tomescu, *Tânără generație, prezență activă pe șantierele construcției socialiste* (București: Editura Politică, 1980); Mioara Anton, “Șantierele tineretului: de la iluzia voluntarismului patriotic la munca forțată,” *Studii și Materiale de Istorie Contemporană* (2020): 143–145; Popescu, *Elefanții de porțelan*, 286; Ceaușescu, *România pe Drumul Construirii*, vol. XX, 31; Ceaușescu, *România pe Drumul Construirii*, vol. XXVI, 192–203; Ceaușescu, *România pe Drumul Construirii*, vol. XXVIII, 238, 451; Valeriu Antonovici, *Munca patriotică. Radiografia unui ideal falsificat* (Cluj-Napoca: Eikon, 2015), 191–193; 263.

³² Stelian Moțiu, “Spiritul revoluționar în activitatea asociațiilor studenților comuniști,” în *Tineret, participare, responsabilitate* (București: Centrul de Cercetări pentru Problemele Tineretului, 1974), 41–42.

³³ George Basiliade, *Dezvoltarea conștiinței socialiste a tinerei generații* (București: Editura Politică, 1979), 105–106.

³⁴ *Ibid.*, 154–155, 160–161, 273, 276–277; Nicolae Jurcău *et al.*, “Informarea socio-profesională

adus UTC-ului era acela că se ocupa preponderent de învățământul politic în relația cu tinerii muncitori, și nu de problemele concrete ale acestora de la locul de muncă.³⁵ În același timp, tinerii muncitori din industrie indicau ca principale surse de satisfacție familia, emisiunile de televiziune și de radio, relațiile cu grupul de prieteni, sportul, mersul la cinematograful și, pe ultimul loc, preocupările cultural-artistice, inclusiv cititul. Genul acesta de preocupări extra-profesionale îl predispuneau pe tânărul muncitor la o atitudine pasivă pe plan profesional.³⁶ Un raport al CCPT elaborat trei ani mai târziu confirma ponderea crescută a privitului la televizor printre opțiunile de petrecere a timpului liber ale tineretului industrial.³⁷ Faptul că organizarea politică și economică imobilă, care valoriza în primul rând loialitatea necondiționată și sancționa, sub o formă sau alta, inițiativa prea îndrăznețe de orice fel, nu era adus în discuție.

O altă concluzie la care se ajungea în ceea ce privește tinerii muncitori din industrie, care reprezentau aproape șaiszeci și trei la sută din forța de muncă urbană la mijlocul anilor 1970, era aceea că orizontul și opțiunile culturale nu aveau vreo influență directă asupra productivității în muncă. Deși era de preferat ca tinerii să își însușească, pe cât posibil, cât mai multe cunoștințe generale, și să nu facă parte din subculturi de tineret cu gusturi muzicale chestionabile și vestimentație stridentă, în cazul în care apăreau situații de acest gen, acestea nu reprezentau un pericol real și palpabil pentru eficiența unității industriale în care respectivii tineri activau, motiv pentru care puteau fi trecute cu vederea.³⁸ În același timp, tinerii cu un număr mai scăzut de clase aveau preferințe culturale care țineau aproape exclusiv de divertisment, în timp ce tinerii mai

---

a tineretului,” în *Tineret-Integrare*, 59–62; Dumitru Ozunu, Emil Pop, “Fundamentul motivațional al orientării elevilor înspre liceele de tip industrial,” în *Tineret-Integrare*, 167–168; Elvira Cincă, Fred Mahler, *Tineretul și Modul de Viață Socialist (Tineret din Industrie)* (București: Centrul de Cercetări pentru Problemele Tineretului, 1982), 131–132; Fred Mahler, *Pregătirea și integrarea profesională a tineretului muncitoresc* (București: Centrul de Cercetări pentru Problemele Tineretului, 1985), 241–267; Mircea Vlăduț, “Concepția și conținutul pregătirii tehnico-practice în grădinițe, ciclul primar și gimnazial,” în Anton Vasilescu, Petre Bărbulescu, coord., *Școala și pregătirea tineretului pentru muncă* (București: Revista de Pedagogie, 1976), 13–14; Ceaușescu, *România pe Drumul Construirii*, vol. XIV, 748.

³⁵ George Basiliade, *Resurse calitative ale forței de muncă tinere din industrie* (București: Editura Politică, 1982), 28.

³⁶ Cătălin Mamali, “Atitudinea față de muncă – dimensiune esențială a conștiinței socialiste a tineretului,” în Fred Mahler, coord., *Dezvoltarea Conștiinței Socialiste a Tinerei Generații. Contribuții la studierea problemei* (București: Editura Politică, 1979), 202–203.

³⁷ Cincă, Mahler, *Tineretul și Modul de Viață Socialist*, 70–72, 88.

³⁸ Basiliade, *Dezvoltarea conștiinței socialiste*, 221, 239; Aurel Drăguț, “Tineretul ca forță de muncă,” în *Tineretul ca forță de muncă* (București: Centrul de Cercetări pentru Problemele Tineretului, 1974), 16.

școlarizați preferau deo bicei activități culturale mai instructive.³⁹ Observația nu este deloc una neglijabilă, deoarece reiese foarte clar de aici faptul că tinerii mai instruiți puteau fi, cel puțin din punct de vedere teoretic, mai receptivi la principiile umanitare și normative ale ideologiei socialiste, în timp ce tinerii mai puțin educați rămâneau de obicei doar în sfera de cuprindere formală a acesteia.

În RSR, interesul tinerilor pentru politică era unul ridicat, deseori mai ridicat decât cel al adulților. Acest lucru se întâmpla și în cazul tinerilor muncitori din industrie, care, în același timp, nu erau atrași aproape deloc de literatură. Însă interesul pentru politică nu echivala cu o bună cunoaștere a politicii, așa cum nu echivala nici cu punerea în practică a politicilor economice ale regimului în sfera profesională, și anume combaterea risipei, reciclarea, utilizarea cât mai rațională a materiilor prime etc.⁴⁰ În același timp, cercetările efectuate în cadrul CCPT ajungeau la concluzia că tinerii din industrie care făceau parte din UTC și din PCR aveau tendința de a se instrui și de a citi mai mult în comparație cu ceilalți.⁴¹

O problemă importantă a tinerilor muncitori din mediul urban, care nu îi afecta în aceeași măsură pe cei din mediul rural, era aceea a navetismului, dublată fiind de locuirea cu chirie. La începutul anilor 1980, se estima că aproximativ o cincime dintre tinerii muncitori industriali fac naveta⁴², iar în cazul a treisprezece la sută dintre întreaga populație de tineri angajați în industrie, naveta dura cel puțin trei ore zilnic.⁴³ În aceste condiții, timpul liber al acestor muncitori era serios diminuat, calitatea educației pe care o urmau în paralel (cursuri serale), afectată, șansele de a se perfecționa la locul de muncă, reduse, inițiativa de a se căsători și de a avea copii, limitată.⁴⁴ Ținând cont de calitatea scăzută a infrastructurii, naveta se prelungea de multe ori inutil și creștea nivelul de insatisfacție al tinerilor muncitori. Cel mai important, din perspectiva autorităților, era faptul că navetismul încuraja fluctuația în muncă și deranja astfel planificările economice venite de la centru.⁴⁵ De asemenea, navetismul

³⁹ Basiliade, *Dezvoltarea conștiinței socialiste*, 238.

⁴⁰ Ibid., 231–232, 272–273.

⁴¹ Ibid., 238–239.

⁴² Basiliade, *Resurse calitative*, 134.

⁴³ Mamali, “Atitudinea față de muncă,” 148.

⁴⁴ Basiliade, *Dezvoltarea conștiinței socialiste*, 275; Mamali, “Atitudinea față de muncă,” 147–148, 201; Lucia Anghel, Sorin Valerian Lungu, Valentin Doru Vlasov, “Particularizarea rezultatelor la nivelul unei unități,” în Cătălin Mamali, coord., *Aspecte ale Modulii de Viață și Integrarea Socio-Profesională a Tinerilor din Ramurile cu Deficit de Forță de Muncă (Industria Minieră, Industria Extracției Petrolului și din Ramura Construcțiilor Industriale)* (București: Centrul de Cercetări pentru Problemele Tineretului, 1980), 411.

⁴⁵ Mamali, “Atitudinea față de muncă”.

deranja și posibilitățile de perfecționare profesională, la locul de muncă și nu numai, iar studiile derulate sub egida CCPT arătau că majoritatea tinerilor din industrie cu rezultate deosebite în muncă erau interesați de și urmau cursuri de perfecționare profesională, în timp ce tinerii angajați neinteresați de perfecționarea profesională nu făceau decât să își îndeplinească norma, iar în unele cazuri să aibă rezultate sub normă.⁴⁶ Nu în ultimul rând, în localitățile mici în care predau profesori navetiști, rezultatele școlare ale copiilor și șansele acestora de a urma o facultate erau mult mai mici decât în cazul comunelor în care personalul didactic domicilia în localitate.⁴⁷

Pe lângă navetism, fluctuația forței de muncă tinere din industrie era influențată și de condițiile precare din anumite unități de producție, dar și din anumite sectoare industriale per ansamblu, cum ar fi mineritul, industria petrolului, industria construcțiilor, industria vestimentară sau industria forestieră.⁴⁸ Nu este de mirare că printre cele mai importante greve din România socialistă au fost cele ale minerilor din Valea Jiului, în 1977, respectiv că liderii PCR le-au făcut acestora numeroase concesii pentru a păstra sustenabilitatea industriei. După 1989, minerii au rămas cu aceeași impresie că pot constrânge conducerea politică să le accepte solicitările, dar așa-numitele mineriade din 1990 și 1991 le-au demonstrat că s-au înșelat profund, deși retorica puterii postdecembriste le-a fost favorabilă și i-a instrumentat pe post de masă de manevră electorală. Perioada în care interesele muncitorilor din industria grea puteau fi negociate în mod real cu puterea politică trecuse. Interesele private erau cele care primau acum. De menționat că, înainte de 1989, în industria

⁴⁶ Basiliade, *Dezvoltarea conștiinței socialiste*, 223.

⁴⁷ Cătălin Mamali, *Tânărul intelectual. Dimensiuni ale procesului de integrare socio-profesională creatoare a tineretului intelectual* (București: Centrul de Cercetări pentru Problemele Tineretului, 1978), 63–64.

⁴⁸ Olga Milea-Moldovan, “Studiu psiho-sociologic al fluctuației personalului la întreprinderea «Filatura de Bumbac» Baia Mare,” în *Tineret-Integrare*, 91–93; Cătălin Mamali, “Mod de viață și orientare valorică la tinerii din ramuri cu deficit de forță de muncă,” în Cătălin Mamali, coord., *Aspecte ale Modulii de Viață*, 37–38; Leon Buburuzan, “Cauze ale neintegrării tinerilor în sectorul minier,” în *Tineret, Cunoaștere, Acțiune* (București: Centrul de Cercetări pentru Problemele Tineretului, Filiala Maramureș, 1972), 65–73; Leon Buburuzan, Anatolie Bodiu, “Unele premise ale integrării tinerilor în sectorul minier,” în *Tineret, Cunoaștere, Acțiune*, 90–93; Monica Vrăbiescu, “Modul de structurare a activităților de timp liber,” în Cătălin Mamali, coord., *Aspecte ale Modulii de Viață*, 168–176; Gheorghe Iancu, “Fluctuația efectivă și fluctuația latentă a forței de muncă – indicatori ai integrării socio-profesionale a tineretului,” în Călin Drăgoi, coord., *Integrarea socio-profesională a tineretului*, 122–125; Mara Mărginean, “Ce se întâmplă cu tineretul? Industrializare, schimbări generaționale și limitele planificării la finele anilor 1960 în România,” în Mioara Anton, Bogdan Cristian Iacob, Cristian Vasile, eds., *Tineri și tineret în România socialistă. Identitate, ideologie și dinamici socio-culturale* (Târgoviște: Editura Cetatea de Scaun, 2022), 110–111.

siderurgică, electronică și cea a construcțiilor de mașini, nivelul de satisfacție profesională era unul relativ ridicat.⁴⁹

O altă cauză generală a fluctuației forței de muncă a tinerilor din mediul industrial era dată de faptul că, din varii motive, mulți dintre muncitorii erau angajați sub nivelul propriei pregătiri⁵⁰ sau lucrau cu anumite mașini cu care nu fuseseră familiarizați în cadrul practicii școlare, motiv pentru care nu își făceau normele la timp și primeau salarii mai mici.⁵¹ Mai departe, posibilitățile reduse de avansare și nivelul scăzut de comunicare al tinerilor din mediul industrial (aproximativ treizeci la sută dintre tineri și zece la sută dintre tinere declarau, la jumătatea anilor 1970, că nu discută cu nimeni la serviciu) – contribuiau la rândul lor la schimbarea frecventă a locului de muncă.⁵² Cât despre condițiile nesatisfăcătoare de muncă, în principal cele igienice, respectiv cele legate de utilajele uzate, cu randament scăzut, cei mai nemulțumiți erau tinerii care aveau studii superioare, urmași de către cei cu studii medii. De inconveniente legate de orar se plâneau în primul rând muncitorii, iar de condițiile de cazare și de calitatea mâncării servită la cantine, tinerii cu studii medii și inginerii. Responsabilitatea pentru această situație le revenea atât angajatorilor, cât și tinerilor angajați, care “nu participă în măsură suficientă la mai buna organizare a muncii, la păstrarea ordinii (și a) curățeniei la locul de muncă (...)”⁵³

Spre deosebire de tinerii din sectoarele industriale care nu înregistrau deficit de forță de muncă, cei din sectoarele cu deficit de forță de muncă aveau tendința să fie mai preocupați de viitor și, totodată, să investească mai mult în calificarea lor profesională. Paradoxal, acest lucru amplifică navestismul deoarece, odată calificați în mod corespunzător, acești tineri își găseau de lucru în industriile fără deficit de forță de muncă, unde presiunile asupra angajaților erau mai mici. De asemenea, odată ce câștigau suficient de bine, tinerii aveau tendința să investească din ce în ce mai puțin în activitatea profesională și să se dedice unor activități extraprofesionale, în timp ce tinerii cu un nivel mai redus al veniturilor erau mai preocupați de perfecționare la locul de muncă.

⁴⁹ Mamali, “Mod de viață și orientare valorică,” 39.

⁵⁰ Ovidiu Bădina *et al.*, *Acte Normative, Studii și Propuneri de Lege privind Tineretul* (București: Uniunea Tineretului Comunist, Comitetul Central, Centrul de Cercetări pentru Problemele Tineretului, 1972); Cătălin Mamali, “Atitudinea față de muncă, dimensiune a conștiinței socialiste,” în Elvira Cincă, ed., *Dimensiuni ale profilului moral-politic actual al tineretului* (București: Centrul de Cercetări pentru Problemele Tineretului, 1977), 23.

⁵¹ Petre Niță, *Treptele tinereții* (București: Editura Politică, 1969), 11.

⁵² Mamali, “Aspecte ale relațiilor interpersonale în orientarea profesională și în munca tinerilor din mediul industrial,” în *Tineretul ca forță de muncă*, 53–54.

⁵³ Cincă, Mahler, *Tineretul și Modul de Viață Socialist*, 39; Grigore Pencea, “Dimensiuni ale participării tineretului la autoconducerea muncitorească în unitățile economice,” în *Tineretul – Puternică Forță Socială. Caiet Documentar*, nr. 4 (1982), 83–84.

Tinerii din sectoarele industriale cu deficit de forță de muncă aveau o influență mai redusă asupra fabricilor în care își desfășurau activitatea, deși acest aspect este valabil pentru toți tinerii angajați din mediul urban și rural deopotrivă. De asemenea, ponderea substanțială alocată divertismentului și “monotonia” gestionării timpului liber impactau la rândul lor stabilitatea forței de muncă rineri în ramurile industriale cu deficit de forță de muncă. În acest context, apartenența la UTC și la PCR putea contribui la creșterea influenței tinerilor în colectivele de muncă, respectiv la stabilizarea parțială a forței de muncă în sectoarele industriale defavorizate din acest punct de vedere. Aceasta nu însemna că tinerii uteciști nu avea la rândul lor probleme și dificultăți la locul de muncă, deși problema navetismului în rândurile acestora era mai redusă decât în cazul întregii populații de tineri. Majoritatea problemelor tinerilor uteciști din sectoarele cu deficit de forță de muncă erau date de posibilitățile limitate de pregătire profesională, de petrecere a timpului liber, respectiv de facilitățile modeste oferite de către întreprinderile în care lucrau; totodată, uteciștii erau mulțumiți în mare măsură de relațiile cu ceilalți colegi, de aprecierea de care beneficiau din partea superiorilor, de gradul de independență mai ridicat în ceea ce privește realizarea sarcinilor și de condițiile de muncă în general. La fel ca întreg tineretul, și pentru uteciști familia se situa în topul priorităților, iar această stare de fapt se putea traduce foarte ușor, așa cum s-a și întâmplat, până la urmă, în plasarea familiei deasupra atribuțiilor care le reveneau în calitate de membri ai UTC sau ai PCR.⁵⁴

Vom urmări, în continuare, câteva dintre motivele invocate de către tinerii muncitori din industrie pentru schimbarea fabricilor în care își desfășurau activitatea, sau chiar a profesiilor: indiferența, condescendența și expeditivitatea cu care sunt tratați tinerii de către conducerea unităților productive, acceptarea în colectivul de muncă a unor tineri având calități profesionale limitate, lipsa activităților culturale și sportive sistematice în timpul extraprofesional, timp ocupat pentru o mare parte a tinerilor din industrie, așa cum am menționat deja, cu naveta, absența sau penuria sălilor de sport, a cantinelor sau a sălilor de lectură, fapt care permite organizarea acestor tipuri de activități de către anumite secte

⁵⁴ Dumitru Bazac, “Proiecte de viață,” în Mamali, *Aspecte ale Modulului de Viață*, 87–88, 108, 121, 144; Aurel Drăguț, “Particularități ale adaptării urbane la tinerii din minerit, industria petrolieră și construcții,” în Mamali, *Aspecte ale Modulului de Viață*, 155–157; Cătălin Mamali, “Funcțiile grupurilor de apartenență și referință în procesul integrării socio-profesionale și a structurării modulului de viață,” în Mamali, *Aspecte ale Modulului de Viață*, 280–281, 286, 289–290; Gheorghe Crasnea, “Rolul factorilor organizaționali în integrarea socio-profesională a tinerilor,” în Mamali, *Aspecte ale Modulului de Viață*, 318–321; Gheorghe Crasnea, “Imaginea și atitudinile cadrelor UTC,” în Mamali, *Aspecte ale Modulului de Viață*, 335–339; “Concluzii” în Mamali, *Aspecte ale Modulului de Viață*, 446; Basiliade, *Tânără Generație*, 169–170.

religioase, absența unor facilități pentru femei, în special a spațiilor intime și a toaletelor îngrijite, resursele limitate, timpul scurt de lucru și absența experienței, în contrapondere cu nivelul solicitat al producției, nepotismul, absentismul, care afecta nivelul productivității celorlalți angajați, bârfele, alcoolismul, nivelul redus al implicării secțiilor UTC în problemele concrete ale tinerilor de la locul de muncă, respectiv lipsa studiilor de specialitate în cazul multor persoane care dețineau funcții de conducere în fabrici.⁵⁵ După cum se poate observa, motivele pentru care mulți dintre tinerii angajați în industrie doreau să își schimbe locul de muncă sunt multiple și serioase. Unele dintre ele puteau fi invocate de asemenea și în sprijinul superiorilor, nu numai în sprijinul tinerilor, de unde rezultă că responsabilitatea pentru o parte din aceste probleme incumbau și tinerilor angajați. Per ansamblu însă, deși acordau o atenție ridicată fenomenului navestismului și a consecințelor sale nedorite asupra planificării economice, sociologii și politicienii considerau că tineretul industrial este cel care nu își înțelege în mod adecvat responsabilitățile la locul de muncă și nu se integrează în manieră corespunzătoare în colectivul de muncă.⁵⁶ Această constatare era doar parțial adevărată, deoarece cauzele sistemice ale problemei erau, chiar și în rapoartele de cercetare cu circuit intern ale CCPT, rareori și foarte subtil aduse în discuție. Însă nu se poate nega nici că tineretul nu era suficient de informat referitor la drepturile și obligațiile sale la locul de muncă, și astfel apăreau confuzii și nemulțumiri care puteau fi evitate.⁵⁷ Se mai observa de asemenea că, dacă în cazul angajaților adulți, contractul de muncă înceta, de cele mai multe ori, la cererea acestora, în situația tinerilor situația era inversă, contractele lor de muncă fiind încheiate, de obicei, la cererea angajatorului. În unele cazuri, tinerii aveau obiceiul de a absentă nemotivat de la locul de muncă tocmai pentru a fi concediați și a se putea angaja în altă parte.⁵⁸

Întocmai ca în cazul tinerilor muncitori polonezi din mediul urban, dar și rural, și tinerii muncitori din industria românească puneau familia pe primul loc. Acest lucru venea deseori în contradicție directă cu politicile de planificare economică ale regimului socialist, care urmărea să acopere în primul rând deficitul de forță de muncă din ramurile industriale mai sus amintite, respectiv să diminueze, așa cum vom vedea, deficitul de forță de muncă din mediul rural.⁵⁹

⁵⁵ Mamali, "Atitudinea față de muncă," 118–130.

⁵⁶ Ibid., 130, 231–232; Matei Șimandan, "Participarea tineretului la conducere ca expresie a integrării socio-profesionale," în Călin Drăgoi, *Integrarea socio-profesională a tineretului*, 25.

⁵⁷ Cătălin Mamali, "Promovarea profesională a tinerilor," în *Tineretul ca forță de muncă* (București: Centrul de Cercetări pentru Problemele Tineretului, 1974), 59.

⁵⁸ Mamali, "Atitudinea față de muncă," 138–139.

⁵⁹ Nicolae Jurcău *et al.*, "Informarea socio-profesională a tineretului," în *Tineret-Integrare*, 59; George Marica, George Cordoș, Andrei Negru, "Aspecte cu privire la mobilitatea postșcolară

Cu cât nivelul de educație al părinților și al tinerilor era mai asemănător, și cu cât decalajul de vârstă dintre părinți și copii era mai mare, cu atât influența acestora asupra opțiunilor profesionale ale copiilor era de asemenea crescută.⁶⁰

Ca o caracteristică generală a orientării profesionale în rândul tinerilor, reieșea că aceștia au tendința de a își alege profesiuni superioare celor ale părinților. Motiv pentru care fii de intelectuali lucrau cel mai adesea în meserii tot cu specific intelectual, iar fii de muncitori și de țărani alegeau meserii mai degrabă diferite de cele ale părinților lor, mai puțin solicitante, mai “curate” și mai prestigioase.⁶¹ Se observa, la tinerii intelectuali mai mult decât la celelalte categorii de tineri, tendința de a încheia căsătorii de conveniență pentru a obține repartiții profesionale cât mai avantajoase, de obicei în mediul urban.⁶² Foarte important de reținut este și un alt aspect, acela că profesiile manuale, cele în care activau majoritatea muncitorilor tineri din industrie, nu erau privite depreciativ doar de către intelectuali, ci și de către o mare parte a muncitorilor înșiși.⁶³ În ciuda retoricii oficiale, nu se prea putea face mare lucru împotriva acestei tendințe de “intelectualizare profesională” provenită pe filieră familială.

“Aș dori să mă refer la unii părinți care sunt foarte grijulii față de copiii lor. Îi auzi și acum pe unii spunând: „Păi, dacă eu nu am muncit niciodată, de ce copilul meu să meargă la fabrică? Dacă eu am trăit fără muncă, nu trebuie să am grijă ca și copilul meu să trăiască fără muncă, sau cel puțin într-un birou, liniștit? Sau măcar într-un institut” (...). Sunt, de asemenea, și alți părinți care spun: „Eu am muncit din greu, de ce oare trebuie ca și fiul meu să muncească la fel, să nu ducă o viață mai ușoară, într-un loc mai cald și liniștit?” Înțeleg bine grija fiecărei mame și a fiecărui tată, a părinților pentru copiii lor, dar cred că, exprimată în

---

a elevilor din localitățile rurale ale județului Cluj,” în *Tineret-Integrare*, 141; Ioan Oros, “Clasa muncitoare în structura socială și de clasă a României. Creșterea rolului ei social, economic și politic,” în *Rolul Tineretului în Dinamica dezvoltării Industriale* (București: Centrul de Cercetări pentru Problemele Tineretului, 1976), 40–42; Titus Șuteu, Dumitru Ozunu, *Alegerea Profesiunii* (București: Editura Politică, 1977); Basiliade, *Tânără Generație a României Anilor '80*, 81–82.

⁶⁰ Mamali, “Atitudinea față de muncă,” 57.

⁶¹ Basiliade, *Dezvoltarea conștiinței socialiste*, 184–185; Constantin Schifirneț, *Cultură, Tineret, Mass-Media, Educație* (București: Centrul de Cercetări pentru Problemele Tineretului, 1986), 239–240.

⁶² Cătălin Mamali, *Tânărul intelectual. Dimensiuni ale procesului de integrare socio-profesională creatoare a tineretului intelectual* (București: Centrul de Cercetări pentru Problemele Tineretului, 1978), 30.

⁶³ Fred Mahler, *Pregătirea și integrarea profesională a tineretului muncitoresc* (București: Centrul de Cercetări pentru Problemele Tineretului, 1985), 49–50, 119–120; v. și Basiliade, *Tânără generație*, 98–99; Doina Buruiiană, “Munca – principal factor de formare și afirmare a personalității și de integrare în ansamblul exigențelor societății noastre socialiste,” în Basiliade, *Atitudini ale Tinerilor*, 139–144.

felul acesta, este o grijă rău înțeleasă. Tinerii trebuie să fie îndemnați să meargă să muncească acolo unde este mai greu, acolo se făuresc caracterele, adevărații revoluționari, adevărații conducători ai patriei noastre socialiste!”⁶⁴

Per ansamblu, tineretul din perioada socialistă avea un nivel de instruire mult mai ridicat decât tineretul din perioadele anterioare. Dincolo de politicile educaționale care urmăreau explicit acest obiectiv, societatea îl urmărea, la rândul ei, așa cum am constatat, din motive diferite, în vederea obținerii unui loc de muncă mai plăcut și mai bine remunerat, loc de muncă de multe ori diferit de ceea ce se urmărea prin intermediul politicilor economice direcționate de la centru. În același timp, acest tineret educat contribuia la omogenizarea, în linii mari a societății.⁶⁵ Această omogenizare din ce în ce mai specializată și mai “tehnocratică” se sustrăgea, prin însăși dinamica ei internă, încadrării ideologice rigide a socialismului târziu, bazată pe un umanism din ce în ce mai vetust⁶⁶ și pe politici redistributive și în același timp coercitive; ideologia suplă, dinamică și adaptabilă a capitalismului neoliberal, pe care o interioriza, inevitabil, și uneori involuntar, atât prin intermediul acomodării la contextul tehnologic global, cât și prin incapacitatea de a limita atractivitatea tineretului înspre tendințele culturale occidentale – i se potrivea mult mai bine. Probabil că acesta reprezintă un motiv în plus pentru care regimul socialist a renunțat din ce în ce mai mult, începând cu anii 1960, la politicile de clasă în ceea ce privește tineretul, încercând să abordeze și să gestioneze acest vast segment social cât mai unitar și totodată cât mai precaut posibil, în încercarea de a îl transforma în “poporul muncitor unic” al zilei de mâine, concept care era promotorul unui tip de omogenizare complementar, și anume omogenizarea națională.⁶⁷ Cât despre umanism, acesta era deturnat, ca mai toate principiile și politicile PCR, spre o logică nu numai diferită, ci chiar contrară celei oficiale, devenind astfel un mijloc de solidarizare a tinerilor muncitori și nu numai în fața cerințelor tot mai

⁶⁴ Ceaușescu, *România pe Drumul Construirii*, vol. XX, 39.

⁶⁵ Ovidiu Bădina, *Tineretul și societatea noastră socialistă* (București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1975), 22–23; v. și Ioan Oros, “Clasa muncitoare în structura socială și de clasă a României. Creșterea rolului ei social, economic și politic,” în *Rolul Tineretului în Dinamica dezvoltării Industriale* (București: Centrul de Cercetări pentru Problemele Tineretului, 1976), 39–40.

⁶⁶ *Rolul și locul omului în construirea societății socialiste multilateral dezvoltate* (București: Editura Politică, 1978), 57–58; Ceaușescu, *România pe Drumul Construirii*, vol. II, 73–74; Ceaușescu, *România pe Drumul Construirii*, vol. XIII, 713; Ceaușescu, *România pe Drumul Construirii*, vol. XIV, 754; Ceaușescu, *România pe Drumul Construirii*, vol. XV, 231–232; Ceaușescu, *România pe Drumul Construirii*, vol. XVII, 394.

⁶⁷ *Națiunea socialistă* (București: Editura Politică, 1972); *Congresul al IX-lea al Partidului*, 69; *Congresul al X-lea al Partidului*, 58–59.

extravagante și mai obositoare ale autorităților: „orice gândire care consideră că trebuie să acoperi pe unii sau pe alții, că aceasta ar fi o dovadă de spirit de umanism este o judecată falsă, contrară intereselor națiunii noastre și principiilor comuniste! Răspunderea față de popor, față de partid cere cinste, cere să se spună totul în fața partidului, cere a nu acoperi nimic și a nu dosi nimic!”⁶⁸

În ceea ce privește cointeresarea în muncă, campanie pe care regimul a lansat-o în anii 1970 pentru a crește productivitatea prin intermediul oferirii unor recompense materiale și nu numai muncitorilor, se aprecia că aceasta funcționează numai în cazul muncitorilor care erau pasionați de ceea ce făceau, a celor care erau stimulați mai degrabă de factori intrinseci în activitatea profesională decât de factori extrinseci.⁶⁹ Măsura cointeresării putea funcționa uneori mai bine în cazul tinerelor femei angajate în industrie, care erau mult mai pragmatice decât bărbații în alegerea locului de muncă, aceștia din urmă fiind, per ansamblu, mai principiali.⁷⁰ De asemenea, cointeresarea avea tendința să funcționeze, cât de cât, deoarece nu producea rezultate notabile, pe măsură ce tinerii muncitori avansau în vârstă.⁷¹ Așa cum observă Dumitru Popescu, principalul protagonist al politicilor culturale din anii 1970, cointeresarea în viziunea PCR nu era una marxistă, deoarece se baza pe sacrificii în vederea obținerii unor avantaje mai degrabă viitoare decât prezente, pe când la Marx, munca se bazează pe cointeresare în cadrul unor avantaje imediate, palpabile.⁷² Deoarece aceste avantaje imediate se lăsau așteptate, cointeresarea în muncă nu funcționa. Aceasta era însă simulată, pornind de la nivel de ministere chiar, cu ajutorul unor tehnici birocratice foarte bine puse la punct.

“Este necesar să punem capăt cu desăvârșire stărilor din unele ministere și din conducerile acestora, din activitatea unor consilii de conducere, ale unor consilii ale oamenilor muncii, care, în loc să se preocupe în mod temeinic și cu întreaga răspundere de îndeplinirea neabătută a prevederilor planului, au mers pe linia

⁶⁸ Ceaușescu, *România pe Drumul Construirii*, vol. XXIX, 167.

⁶⁹ Mamali, “Atitudinea față de muncă,” 54, 220–221; *Rolul și atribuțiile sindicatelor* (București: Editura Politică, 1972), 26–29, 32–33, 36–37, 59, 83–85, 95–96.

⁷⁰ Natalia Popa, “Aspecte ale integrării în producție și viața socială a tinerelor fete,” în *Tineret-Integrare*, 108–109; Mahler, *Orientări normative*, 57; Dumitru Bazac, “Idealuri și scopuri de viață. Semnificația lor moral-politică și căile de formare și promovare a acestora,” în *Basiliade, Atitudini ale Tinerilor*, 56; Vasile Popescu, “Dinamica componentelor utilitarismului în structura idealului moral. O cercetare mai nuanțată,” în Nicolae Bellu, coord., *Tineretul și Idealul Moral. Contribuții la cercetarea problemei* (București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1969), 95; Popescu, “Actualizarea idealului moral. Elasticitate și principialitate în afirmarea valorilor morale,” în Bellu, *Tineretul și Idealul Moral*, 130.

⁷¹ Basiliade, *Dezvoltarea conștiinței socialiste*, 147, 153.

⁷² Popescu, *Amurg istoric*, vol. I, 372–375, 384–385.

de a prezenta denaturat realitățile – ca să nu spun altfel –, de a înlocui realizarea producției fizice cu realizarea producției valorice, însă nu pe baza realizării unei producții fizice echivalente, ci a înregistrării de mai multe ori a aceluiași produs, prin repartizarea în diferite întreprinderi a unor subansamble, a unor părți dintr-un produs. De fapt, acestea n-au realizat producția fizică, dar au venit cu realizarea producției valorice și au cerut să primească retribuția ca și cum ar fi realizat planul; ba mai mult, au căutat să prezinte chiar că au depășit planul și că trebuie și felicități. O asemenea activitate este contrară intereselor clasei muncitoare, ale poporului și trebuie condamnată cu toată asprimea!⁷³

În altă ordine de idei, o problemă aparte o reprezenta repartizarea la nivel național a doctorilor și a farmaciștilor proaspăt ieșiți de pe băncile facultății. Evident, ca toate categoriile socio-profesionale de tineri, și aceștia preferau mediul urban, în ciuda faptului că numărul de medici de la sate era mai redus decât cel de la orașe. Încercând să prezinte avantajeze micilor comune rurale pentru medici, mai ales a celor situate în proximitatea unor mari centre urbane, literatura de specialitate făcea apel, printre altele, la existența unei culturi românești unice, nu a uneia rurale, respectiv a uneia urbane. De asemenea, medicina trebuia să fie, pentru cei care o profesau, nu doar o simplă meserie, ci, mai mult decât oricând, “un crez politic”, utilizabil pentru repartizarea pe cât posibil echilibrată a medicilor și farmaciștilor la nivelul întregii țări. În același timp, medicii atrăgeau atenția că factorii politici nu trebuiau să primeze în raport cu cei profesioniști în ceea ce privește repartizarea acestora pe diferite posturi, aceasta indicând că, întocmai ca alți tineri și familiile lor, și medicii utilizau din plin rețele informale de influență pentru a obține poziții cât mai bune și cât mai departe de mediul rural. Crezul politic funcționa, altfel spus, numai până la un punct, putând fi rapid extrapolabil pe coordonate non-meritocratice și nepotiste. În sfârșit, achiesând mai mult sau mai puțin formal la semnificația național-comunistă a tinereții ca avânt revoluționar local și global deopotrivă, dar mai ales local, medicii și farmaciștii înțelegeau tinerețea ca pe o stare spirituală permanentă, care nu trebuie confundată cu tinerețea ca fapt biologic.⁷⁴ Interesant este că în cadrul politicilor de dezvoltare a mediului rural, la care

⁷³ Ceaușescu, *România pe Drumul Construirii*, vol. XXVII, 131–132.

⁷⁴ Iosif Natansohn, “Integrarea socială – fenomen macrosociologic,” în Gheorghe Marinescu, coord., *Integrarea socio-profesională a tinerilor medici și farmaciști* (Iași: Junimea, 1980), 30; Gh. Scripcaru, T. Ciornea, “Locul și rolul medicului în societatea românească contemporană,” în Marinescu, *Integrarea socio-profesională a tinerilor medici*, 54; G. Chipail, “Integrarea socio-profesională a tinerilor medici în rețeaua medico-sanitară,” în Marinescu, *Integrarea socio-profesională a tinerilor medici*, 110; Dana Baran, “Tânărul și particularitățile studiului medical,” în Marinescu, *Integrarea socio-profesională a tinerilor medici*, 202.

vom trece în continuare, asistența medicală era considerată satisfăcătoare de către tinerii care lucrau la sate.⁷⁵

Tineretul și politicile de dezvoltare rurală

Mediul rural a reprezentat o provocare aparte pentru regimul socialist al RSR, dar și pentru toate statele dezvoltate sau în curs de dezvoltare din a doua jumătate a secolului XX, care a coincis cu avansul unui proces global de urbanizare.⁷⁶ Colectivizarea agriculturii românești, încheiată în 1962, a reprezentat o transformare uriașă a modului de viață al țăranilor. Foarte mulți au avut de pierdut de pe urma colectivizării, care s-a făcut haotic și a fost însoțită de numeroase abuzuri ale activiștilor, plătiri de polițe între vecini, violențe și nedreptăți. Țăranii cei mai înstăriți, așa numiții chiaburi, au avut cel mai mult de pierdut, țăranii “mijlocași”, o categorie fluctuantă, care putea fi plasată fie în proximitatea chiaburimii, fie în proximitatea țăranimii sărace, în funcție de interesele de politică rurală din anumite regiuni, de relațiile personale ale “mijlocașului” cu autoritățile locale, respectiv de adaptabilitate sa – au avut o situație incertă, probabil nu una de invidiat, în funcție de nuanțele și oscilațiile intereselor locale și centrale, fapt care nu ne permite până la urmă să emitem o constatare generală în ceea ce îi privește; țăranii săraci, în schimb, cei lipsiți de proprietate, au avut în general de câștigat de pe urma înființării Gospodăriilor Agricole de Producție (GAC), și, ulterior, a Cooperativelor Agricole de Producție (CAP), nivelul de trai al acestora îmbunătățindu-se.⁷⁷

Colectivizarea agriculturii a permis, dincolo de dramele individuale regretabile, modernizarea și tehnologizarea pe scară largă a agriculturii; genul acesta de politici nu puteau fi implementate pe parcelele reduse ca dimensiuni care asigurau, doar pentru un timp, o agricultură de subzistență țăranimii de dinainte de 1945. Însă, per ansamblu, colectivizarea nu a oferit însă acel avans al productivității anticipat de către autorități, nivelul producției din perioada socialistă nefiind cu mult mai ridicat decât în perioada interbelică, de exemplu. A contribuit la acest deznodământ și faptul că, în perioada interbelică, marile domenii latifundiare își permiteau să investească mai mult în agricultură și aveau tehnologie mai performantă decât statul socialist, nevoit să modernizeze agricultura la nivelul întregii țări.⁷⁸ De asemenea, nemulțumirile țăranilor care

⁷⁵ Cincă, Mahler, *Tineretul și Modul de Viață Socialist*, 49.

⁷⁶ Gabriela Cresin, “Migrația-fenomen caracteristic dezvoltării socio-economice,” în *Tineretul și modernizarea satului* (București: Centrul de Cercetări pentru Problemele Tineretului, 1976), 61–62; *Programul PCR*, 75–79.

⁷⁷ Gail Kligman, Katherine Verdery, *Țăranii sub asediu: Colectivizarea agriculturii în România (1949–1962)* (Iași: Polirom, 2015).

⁷⁸ Cătălin Zamfir, *Istoria socială a României* (București: Editura Academiei Române, 2018).

își pierduseră pământul și stocurile de animale, și care sustrăgeau, și datorită resentimentulelor, și datorită penuriei alimentare instaurate în special în anii 1980 – tot mai multe produse agricole din incintele CAP-urilor, contribuie la rândul lor la explicitarea paletei de motive care au transformat colectivizarea într-un proiect ambiguu, în care s-a investit mai mult decât s-a obținut. Totuși, așa cum observă sociologul Pavel Câmpeanu, colectivizarea agriculturii în cadrul unor regimuri socialiste subdezvoltate, cu profil agrar (cu excepția Poloniei și a Iugoslaviei) a înlocuit episoadele de foamete anterioare, deseori cauzatoare de violențe (vezi răscoala țărănească din România anului 1907) cu o penurie fluctuantă, dar generalizată.⁷⁹

În cele din urmă, pentru un stat subdezvoltat ca România, intrat în sfera de influență sovietică după al doilea război mondial, binomul industrializare-colectivizare avea și o funcție socială foarte importantă, aceea de a încadra surplusul de populație din mediul rural în mediul urban. Mecanizarea accelerată a agriculturii în lumea dezvoltată și în cea în curs de dezvoltare au produs un exces de forță de muncă în mediul rural; într-o țară care avea ca obiectiv principal modernizarea accelerată bazată pe industrie, forța de muncă eliberată astfel în agricultură a fost utilizată rapid în industrie.⁸⁰ Succesul politicilor industriale a fost atât de mare încât, începând cu anii 1960, așa cum urmează să vedem, mediul rural înregistra chiar o penurie de forță de muncă în raport cu cel urban. Acest decalaj se adâncea, în ciuda tuturor eforturilor contrare ale autorităților.

Spre deosebire de tineretul din mediul urban al României socialiste, cel din mediul rural înregistra un nivel al studiilor mai redus, datorită ponderii mari a muncitorilor manuali din agricultură în raport cu funcționarii, muncitorii și birocrații din cadrul CAP-urilor și a industriilor locale. O anchetă a CCPT de la începutul anilor 1970 evidențiază faptul că numai 22% dintre tinerii din mediul rural ar dori să lucreze în industrie⁸¹, fapt care oferea perspective de dezvoltare promițătoare a mediului rural. Ceea ce nu se amintea în acest raport, transformat într-o lucrare mai amplă și cosmetizat, pentru a putea fi publicat la editura Academiei RSR – era ponderea tinerilor din mediul rural care doreau să își desfășoare activitatea în mediul urban. Lipsa relativă a atractivității profesiilor industriale, care așa cum am constatat în cadrul subcapitolului anterior, nu erau lipsite de probleme și de neplăceri, multe ramuri industriale având deficit de forță de muncă – nu echivala, așa cum urmează să vedem în continuare, cu

⁷⁹ Pavel Câmpeanu, *Exit. Towards Post-Stalinism* (Armonk: M. E. Sharpe, 1990), 14–15; Pavel Câmpeanu, *The Genesis of the Stalinist Social Order* (Armonk: M. E. Sharpe, 1988), 158; Ceaușescu, *România pe Drumul Desăvârșirii*, vol. III, 844–845.

⁸⁰ Popescu, *Amurg istoric*, vol. II, 104–105.

⁸¹ Dana Atanasiu, Ovidiu Bădina, *Tineret rural. Participare și acțiune socială* (București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1972), 33, 41, 71.

o diminuare a atractivității mediului urban, care putea oferi multe alte oportunități profesionale: comerciant, funcționar, inginer, tehnician, cadru didactic, șofer, paznic, lucrător în salubritate etc. De asemenea, anumite ramuri ale agriculturii, cum era zootehnia, de exemplu, funcționau aproape constant în pierdere și trebuiau subvenționate prin eforturi suplimentare de la bugetul de stat pentru a se menține pe linia de plutire. Nici sistemul național de irigații nu funcționa în mod corespunzător, în timp ce îngrășământul natural se degrada deseori înainte de a ajunge să fie utilizat efectiv iar o parte dintre terenurile agricole nu erau arate și însămânțate la timp, contribuind astfel la diminuarea producției.⁸²

În continuare, tineretul rural prefera, în cadrul sectoarelor sale de activitate, profesii preponderent industriale, cum ar fi aceea de constructor, mecanic de locomotivă, parchetator, macaragiu, excavatorist, forjor sau tricoter industrial; profesiile cu specific agricol, cum ar fi aceea de contabil agricol, inginer agronom, mecanic agricol, medic veterinar sau de tractorist, erau mai puțin căutate. Muncitorul agricol reprezenta, de departe, meseria cea mai indezirabilă. Tineretul urban opta pentru profesiuni care erau, în marea lor majoritate, inaccesibile în mediul rural: oțelar, modist, instalator, metalurgist, desenator-tehnic, tehnician radio-televiziune, constructor de avioane, cercetător științific, biolog, arhitect, chimist, ziarist, scriitor, avocat, arheolog, fizician sau matematician.⁸³ De asemenea, unii tineri de la oraș urmau, pe lângă facultăți, cursuri de învățământ agricol, dar fără intenția de a profesa efectiv în mediul rural, ci doar de a obține un post de funcționar în diferite unități cu profil agricol din mediul urban.

“Dacă sunt tineri la orașe cărora le place agricultura, să meargă să lucreze întâi câțiva ani, în agricultură, să o cunoască, să vadă ce este agricultura și după aceea să meargă la facultate (...). Să terminăm cu practica actuală, când în învățământul agricol intră foarte mulți care n-au văzut odată ce este satul, nu știu să

⁸² Ceaușescu, *România pe Drumul Desăvârșirii*, vol. III, 851–853, 856–859; Ceaușescu, *România pe Drumul Construirii*, vol. XXI, 427–428; Ceaușescu, *România pe Drumul Construirii*, vol. XXIII, 26–27, 31–32; Ceaușescu, *România pe Drumul Construirii*, vol. XXVI, 494–495, 502–510; Ceaușescu, *România pe Drumul Construirii*, vol. XXX, 271.

⁸³ Voicu Lăscuș, Valeria Oneț, “Date comparative asupra opțiunii profesionale a elevilor din mediul rural și urban,” în Ioan Aluș, coord., *Probleme Sociologice ale Tineretului* (Cluj-Napoca: Centrul de Cercetări pentru Problemele Tineretului, Filiala Interjudețeană Cluj, 1979), 204–205; Stan Florea, Cornel Constantinescu, Maria Constantinescu, “Opțiunea pentru agricultură a viitorilor absolvenți ai școlii rurale,” în Stan Florea, Vladimir Trebici, Cornel Constantinescu, eds., *Creativitate și eficiență în acțiunea socială a tineretului*, vol. II (Pitești: Uniunea Tineretului Comunist, Comitetul Județean Argeș, Centrul de Cercetări pentru Problemele Tineretului, Filiala Argeș, 1989), 224–229.

deosebească porumbul de grâu și vaca de taur (...), dar nici nu-și propun să cunoască agricultura, dorind doar să aibă o diplomă, sperând că prin aceasta își vor putea găsi un post undeva într-un birou la diferite unități agricole sau neagricole din București sau din alte centre orașenești. Avem suficienți tineri foarte talentați care lucrează în agricultură; din rândul și numai din rândul lor trebuie să asigurăm cadre pentru învățământul agricol. Atunci vom avea buni specialiști care să iubească munca agricolă și care vor asigura progresul rapid al agriculturii”⁸⁴

Mai departe, se constata că tinerii din mediul rural sunt mai dezinteresați decât cei din mediul urban în raport cu problemele specifice ale mediului rural, inclusiv în ceea ce privește respectarea legii. Acest lucru se datora, în bună măsură, faptului că activitățile tinerilor în mediul rural erau percepute ca fiind provizorii, în perspectiva mai apropiată sau mai îndepărtată a obținerii unei slujbe mai bune în mediul urban, dar și slabei informări în privința proceselor de modernizare a satelor. Iată un impediment major întâlnit de către protagoniștii politicilor de dezvoltare a mediului rural: forța de muncă tânără nu era suficient de stabilă și de interesată de problemele și posibilitățile satelor.⁸⁵ La acest deznodământ contribuia și precaritatea ofertei politicilor referitoare la divertisment din mediul rural, acesta fiind una dintre prioritățile principale ale tinerilor din acest mediu: căminele culturale de aici erau frecventate de mai puțin de un sfert dintre cei cărora li se adresau.⁸⁶ Un alt factor care acționa în această direcție era dat de raporturile în general “nesatisfăcătoare” ale tinerilor lucrători din mediul rural, parțial și a celor din mediul urban, cu colegii de serviciu.⁸⁷ Însă tocmai politicile de dezvoltare a mediului urban, preponderent industriale, contribuiau la acest deznodământ, pe măsură ce forța de muncă

⁸⁴ Ceașescu, *România pe Drumul Construirii*, vol. XXI, 434–435.

⁸⁵ Atanasiu, Bădina, *Tineret rural*, 79, 232; Ovidiu Bădina, Gabriela Cresin, “Utilizarea forței de muncă în mediul rural,” în *Tineretul ca forță de muncă*, 77–78; Gabriela Cresin, Dionisie Balint, *Tineretul în procesul modernizării mediului rural și a agriculturii* (București: Centrul de Cercetări pentru Problemele Tineretului, 1978), 22–23; Ioana Petre, “Participarea tineretului la activitățile economice din mediul rural,” în *Tineretul și modernizarea satului* (București: Centrul de Cercetări pentru Problemele Tineretului, 1976), 115–116; Aurel Drăguț, *Stabilizarea Tineretului la Sate* (București: Centrul de Cercetări pentru Problemele Tineretului, 1981), 16–19; Basiliade, “Legalitatea socialistă – mijloc de ocrotire și promovare în viața socială a valorilor noii societăți,” în Basiliade, *Atitudini ale Tinerilor*, 248; Andrei Muștescu, “Pregătirea profesională a tinerilor în condițiile noii revoluții agrare,” în *Tineret, Cercetare, Acțiune Socială. Caiet Documentar* (nr. 6, 1987), 97–98; Ceașescu, *România pe Drumul Construirii*, vol. XXI, 437.

⁸⁶ Cresin, Balint, *Tineretul în procesul modernizării*, 18–20, 92, 99; Cincă, Mahler, *Tineretul și Modul de Viață Socialist*, 51, 97–99.

⁸⁷ Cincă, Mahler, *Tineretul și Modul de Viață Socialist*, 109–110; Mamali, “Atitudinea față de muncă,” 30–31; Doina Buruiană, “Aprecierea activității organizației UTC de către tineri,” în Elvira

tânăra din mediul rural era convertită în forță de muncă pentru industria în expansiune. Modelul uman universalizabil al socialismului, muncitorul, la fel ca modelul uman universalizabil al liberalismului, de altfel, micul întreprinzător – sunt ambele ferm ancorate în mediul urban, nu în cel rural. Colectivizând agricultura pentru a obține un nivel controlabil, chiar dacă relativ redus al resurselor care urmau să sprijine dezvoltarea industriei, cu excepția resursei umane, destul de abundentă – socialismul a instituit practic provizoratul permanent al mediului rural, pe care încerca să îl depășească atenuând diferențele dintre meseriile fizice și cele intelectuale, prin industrializarea satelor și prin creșterea infrastructurii locale destinată tineretului, oferind astfel o gamă mai largă de politici culturale sau de posibilități de petrecere a timpului liber.

Rezultatele nu aveau cum să fie satisfăcătoare, din moment ce se încerca inversarea unei tendințe structurale preponderent prin intermediul unor măsuri suprastructurale, culturale, măsurile economice de atenuare a decalajului rural-urban fiind considerabil în urmă măsurilor culturale implementate în acest sens. În plus, la fel ca în mediul urban, navestismul reprezenta o problemă foarte presantă și în mediul rural. Astfel, rapoartele CCPT propuneau ca studenții din mediul rural să participe cel puțin o lună, în timpul vacanței de vară, la activități specifice satului. Se argumenta de asemenea că stimularea patriotismului local și dezvoltarea unor evenimente publice în jurul unor date simbolice relevante pe plan local pot constitui de asemenea surse de stabilizare a forței tinere de muncă la sate.⁸⁸

“Este cunoscut faptul că țăranul se dezvoltă ca o personalitate dinamică, însă ținând seama permanent de ce fac ceilalți. O importanță deosebită în viața satului o prezintă exemplul, modelul. Pe plan local, acest model este din ce în ce mai redus. Profesorul, inginerul, intelectualul din mediul rural în cea mai mare parte a cazurilor sunt navetiști. Din acest punct de vedere, pe plan local, exemplul sau modelul pe care-l reprezintă intelectualul local este diminuat. În același timp apare ca necesară și ideea că țăranii să fie informați în așa fel, încât să înțeleagă valoarea lor proprie, că țăranul dorește să descopere valorile reale ale satului spre care uneori tinde chiar și orașeanul. Dacă nu realizăm această conștientizare se poate ajunge la situații paradoxale.

Să demonstrăm tânărului din mediul rural că viața lui conține anuite valori pe care de multe ori nu le observă. Este vorba de valori specifice, ce se realizează în mediul rural și care îmbogățesc tezaurul național.

În munca formativă în general, în procesul instructiv-educativ se simte mai mult decât oricând nevoia să lucrăm în așa fel pentru a face ca generația tânără

Cincă, ed., *Dimensiuni ale profilului moral-politic actual al tineretului* (București: Centrul de Cercetări pentru Problemele Tineretului, 1977), 132; Basiliade, “Legalitatea socialistă,” 245–246.

⁸⁸ Bădina, Cresin, “Utilizarea forței de muncă,” 74–76.

să înțeleagă că satul reprezintă o comunitate ce parcurge un proces de ridicare social-economică și culturală deosebit de complex și contradictoriu, în fond, un proces de urbanizare care se realizează prin oameni. Este un loc ce se transformă în oraș și nu un loc din care se pleacă la oraș”⁸⁹

Se pare că tinerii care activau în mediul rural nu erau însă convinși de viitorul urban al acestuia⁹⁰ deși, oficial, în lucrările destinate publicului larg, se afirma contrariul.⁹¹ Mai departe, tehnologizarea accelerată a agriculturii odată cu încheierea procesului de colectivizare elimina multe din ocupațiile tradiționale existente în mediul rural și contribuia substanțial, la rîndul ei, la transferul forței de muncă tinere înspre mediul urban.⁹² Pe cale de consecință, se observa „feminizarea” și îmbătrânirea forței de muncă din mediul rural, forță de muncă asupra căreia influența familiei era chiar mai mare decât asupra forței de muncă tinere din mediul rural. Acest fenomen se întâlnea și mai pregnant în Uniunea Sovietică, în special în cadrul republicilor federative asiatice, dar și în alte state socialiste est-europene.⁹³ Ținând cont că tinerii căutau să obțină profesii superioare părinților lor, respectiv că părinții doreau ca tinerii să beneficieze de oportunități de dezvoltare pe care, în general, mediul rural nu le putea oferi, ținând cont de asemenea și de tendința de „intelectualizare” a profesiilor în cadrul unui proces de tehnologizare a economiei globale în care RSR era, cu toată reticența și autarhismul ei, încadrată din plin – rezultă că declinul relativ al lumii rurale în socialism era practic inevitabil. Și încă un aspect: influența ridicată a familiei asupra tinerilor de la sate se putea constitui într-un motiv suplimentar al migrației acestora către oraș, în vederea „eliberării de sub tutela părintească”.⁹⁴ Spre deosebire de satul tradițional, în care un astfel de act putea părea “deviant”, în satul socialist, despărțirea tânărului de familie reprezintă un proces mult mai firesc, autoritatea părinților nemaifiind absolută⁹⁵, dar rămânând încă suficient de puternică pentru a deranja politicile centralizate de repartizare omogenă a forței de muncă la nivel național ale autorităților.

⁸⁹ Bădina, Cresin, “Utilizarea forței de muncă,” 76–77; Petre, “Participarea tineretului la activitățile economice,” 124.

⁹⁰ Cresin, Balint, *Tineretul în procesul modernizării*, 24–25;

⁹¹ Gabriela Cresin, “Dezvoltarea conștiinței socialiste a tineretului de la sate,” în Mahler, coord., *Dezvoltarea Conștiinței Socialiste*, 120; Ceaușescu, *România pe Drumul Construirii*, vol. XIV, 260–266.

⁹² Mușetescu, “Pregătirea profesională a tinerilor,” 86.

⁹³ Atanasiu, Bădina, *Tineret rural*, 143, 153; “Al XII-lea Congres European de Sociologie Rurală (1983),” în *Tineretul – Puternică Forță Socială. Caiet Documentar*, Nr. 6, 102–107.

⁹⁴ Aurel Drăguț, “De ce pleacă tinerii din sat?,” în *Tineretul și modernizarea satului* (București: Centrul de Cercetări pentru Problemele Tineretului, 1976), 95.

⁹⁵ Drăguț, *Stabilizarea Tineretului*, 2–3.

Nemaidepinzând exclusiv de venituri provenite din agricultură, copiii familiei rurale moderne se orientează către profesii non-agricole, și intră astfel pe făgașul unor noi tipuri de socializări, adoptând noi valori. La fel ca în mediul rural, și la fel ca peste tot în lumea dezvoltată sau în curs de dezvoltare, “tehnica pare să reprezinte o fascinație deosebită asupra tinerilor de la sate; în tot cazul ea influențează deciziv dinamica opțiunilor profesionale. Se poate afirma că multe modele de succes social se structurează în funcție de mirajul preocupărilor tehnice.”⁹⁶ Influența familiei se regăsea însă, mai mult sau mai puțin direct, în nivelul de religiozitate ridicat al tineretului rural.⁹⁷

“Lipsiți de răspunderi și de obligații familiale, necăsătoriți încă, eliberați de sub tutela autoritară a generațiilor mai vârstnice care și-au pierdut fermitatea de odinioară bazată pe constrângere economică (se cunoaște vechiul rol al moștenirii ca mecanism de control social astăzi decăzut) fără să se orienteze după instanțe la fel de puternice, tinerii părăsesc nerăbdători satul având de cele mai multe ori și aprobarea părinților interesați în reușita socială a copiilor lor. Dacă altă dată familia extinsă nu putea în niciun caz legitima mobilitatea geografică căci exodul membrilor ei i-ar fi compromis funcția principală – cea economică – astăzi plecarea este nu numai tolerată, dar și recomandată. Este aproape sigur însă că indivizii puternic atașați de familia de origine vor fi mai puțin dispuși să migreze chiar dacă modelul lor de succes social nu se găsește în comunitatea rurală.”⁹⁸

Noua familie rurală era în continuare piatra unghiulară a clasei sociale țărănești dar, în cadrul ei, diferențele generaționale începeau să își spună tot mai pregnant cuvântul. Iată cum analiza tineretului și în termeni generaționali, nu numai în termeni de clasă, este utilă pentru a aduce în discuție mutații axiologice și comportamentale importante, care nu se lasă descifrate prea bine doar cu metodologia macrosocială specifică analizei de clasă:

“Raportându-se la standarde învechite, generațiile mai vârstnice pot considera că nevoile actuale ale tineretului (îmbrăcăminte „la modă”, consum cultural, cheltuieli legate de loisir) sunt neesențiale și oarecum excentrice: într-adevăr pentru un țăran bătrân deprins cu rigorile ascetice ale vieții de la țară achiziționarea unui casetofon, de pildă, poate să apară ca o cheltuială hazardată. În acest mod afirmarea pleneră a tinerilor în domeniul consumului se poate realiza numai prin migrație care rupe contactele cotidiene cu familia. Decalajul obiectiv dintre sat și oraș, deși mai redus decât în trecut, e trăit mai intens astăzi

⁹⁶ Ibid., 4; v. și Mușetescu, “Pregătirea profesională a tinerilor,” 85–86.

⁹⁷ Cincă, Mahler, *Tineretul și Modul de Viață Socialist*, 127.

⁹⁸ Drăguț, *Stabilizarea Tineretului*, 5.

datorită lărgirii enorme a orizontului cultural a generațiilor noi (prin școală, sub influența mijloacelor moderne de informare etc.), datorită formării și consolidării în condițiile socialismului a unui nou set de aspirații, trebuințe de ordin cultural și de civilizație”⁹⁹

Nu trebuie să subestimăm însă nici influența modelului tradițional de familie, în special în perioada postbelică și până la începutul anilor 1960, care coexistă cu fluxul migrațional crescut între mediul rural și cel urban, și care fusese încurajat de către autorități ca mijloc de prevenire a promiscuității și a consecințelor medicale (boli venerice), respectiv profesionale (șomajul și schimbarea frecventă a locului de muncă) ale acesteia. În anumite fabrici cu forță de muncă feminină, demisiile și angajările puteau să depășească la un moment dat și de trei ori numărul de posturi existente într-o perioadă relativ scurtă de timp. În acest context, familia tradițională oferea stabilitate, inclusiv în muncă, respectiv un nivel mai scăzut al bolilor cu transmitere sexuală.¹⁰⁰

Metamorfoza radicală a mediului rural era resimțit și pe plan educațional. Am discutat despre nivelul intelectual din ce în ce mai ridicat al tuturor profesiorilor, respectiv despre nivelul de școlarizare din ce în ce mai bun al tinerilor. Aceste realități nu aveau însă aplicare în mediul rural, deoarece profesiile de aici nu necesitau un nivel ridicat de calificare. În ciuda faptului că și nivelul educațional al tinerilor din mediul rural cunoscuse un traseu ascendent, nivelul semi-analfabetismului și al analfabetismului rămânea în continuare ridicat. Apoi, termenul “țăran” comporta o încărcătură depreciativă destul de răspândită, astfel că mulți dintre tinerii ocupați în agricultură se considerau muncitori. Identificarea tinerilor țărani drept muncitori nu era una întâmplătoare: aproximativ o treime din forța de muncă tânără de sex masculin din mediul rural nu era mulțumită de meseria pe care o efectua; în cazul femeilor, procentul ajungea până la patruzeci la sută. În cazul tinerilor cu un nivel de instruire peste medie, acceptarea propriei profesii era mai mare. Cu toate acestea, în mediul urban, procentul tinerilor nemulțumiți de încadrarea în muncă era mai ridicat. Dacă ar fi să realizăm o clasificare a nemulțumirilor în funcție de profesie, cadrele didactice care predau în mediul rural se situau în fruntea topului, în timp ce tinerii lucrători manuali din cadrul satelor ne colectivizate se numărau printre cei mai puțin nemulțumiți, în special de programul de muncă.¹⁰¹ Diferențele dintre satele colectivizate și cele ne colectivizate în privința

⁹⁹ Ibid., 5–6.

¹⁰⁰ Luciana Jinga, “Tinerii și sexualitatea în România comunistă. Manualele de educație sexuală,” în Anton, Iacob, Vasile, eds., *Tineri și tineret în România socialistă*, 142–143.

¹⁰¹ Constantin Schifirneț, *Integrarea socio-profesională a tinerilor din mediul rural* (București: Centrul de Cercetări pentru Problemele Tineretului, 1985), 17–18, 23, 26–28, 39, 42–43, 137,

satisfacției duratei de muncă erau foarte mari: peste optzeci la sută dintre țărani din ultima categorie erau mulțumiți, în timp ce doar patruzeci și cinci de procente dintre țărani din prima categorie erau mulțumiți.¹⁰² Discrepanța este extrem de elocventă și contribuie în mare măsură la înțelegerea cauzelor plecării tinerilor din mediul rural.

Revenind la influența familiei asupra tinerilor din mediul rural, concluziile unui studiu al CCPT efectuat în 1985 în mediul rural erau următoarele: aproximativ o treime dintre tineri doreau pentru copiii lor un viitor intelectual în domenii non-agricole, aproximativ o cincime un viitor intelectual în agricultură, șaptesprezece la sută își doreau pentru copiii lor să devină meseriași, opt la sută să devină muncitori în sectoare non-agricole, tot opt la sută funcționari, șapte la sută liber-profesioniști, cinci la sută, muncitori agricoli, patru la sută, muncitori în sfera serviciilor și unu la sută țărani.¹⁰³ Rezultatele nu mai au nevoie de nicio interpretare. Cu toate acestea, cercetarea respectivă a evidențiat, de asemenea, că nu neapărat atracția orașului este cea care îi predispune pe tinerii din mediul rural la instabilitate profesională, cât condițiile precare de trai din comunele în care locuiesc.¹⁰⁴ La fel ca în mediul urban, “organizațiile UTC se implică în mică măsură în a sprijini tinerii în perioada debutului lor profesional.”¹⁰⁵ Și asta nu era tot.

“Cercetarea a pus în lumină, atât cât a permis instrumentul de cercetare, o anumită dependență a aspirațiilor și opțiunilor tinerilor de sistemul de valori caracteristic satului contemporan. Structurile vechi ale satului dispar treptat sau suferă influențe puternice din partea modelului urban. Are loc un proces complex de transformare a valorilor. Astăzi valorile fundamentale tradiționale nu mai constituie nucleul sistemului de valori din sat. Predominante sunt valorile de tranziție. Mai mult, am putea vorbi de o instabilitate valorică, de un dezechilibru axiologic. Valorile tradiționale legate de producție, consum și proprietate dispar treptat. La tineri unele din aceste valori au dispărut definitiv. Noile valori se consolidează treptat, ele având în centrul lor nu țărani în general cum este conceput tradițional, ci un lucrător al pământului mai bine instruit dar mai puțin educat pentru rigorile vieții rurale, un lucrător care aspiră la un

---

157; Cresin, Balint, *Tineretul în procesul modernizării*, 60–61; Petre, “Participarea tineretului la activitățile economice,” 119–120; Cincă, Mahler, *Tineretul și Modul de Viață Socialist*, 39, 164–165; Constantin Schifirneț, *Cultura, Instituțiile Culturale și Socializarea Tineretului* (București: Centrul de Cercetări pentru Problemele Tineretului, 1987), 130–189.

¹⁰² Schifirneț, *Integrarea socio-profesională a tinerilor*, 38.

¹⁰³ *Ibid.*, 56.

¹⁰⁴ *Ibid.*, 155–158.

¹⁰⁵ *Ibid.*, 157; Cresin, Balint, *Tineretul în procesul modernizării*, 74–75; Cincă, Mahler, *Tineretul și Modul de Viață Socialist*, 65, 108.

status ocupațional și social cu nimic mai prejos de cel al lucrătorului industrial. Afirmarea noilor valori este în strânsă legătură cu creșterea nivelului tehnic, de productivitate și eficiență socială a muncii în agricultură în special și a activității din sat în general.

(...) tradițional țăranul acordă puțină importanță consumului, mai ales în viața cotidiană. Mobilarea interiorului casei sale era simplă. Hrana era frugală. Consumul în perioada sărbătorilor familiale și religioase juca un rol esențial, contribuind la consolidarea sau creșterea prestigiului social al familiei în cadrul comunității rurale.

Țăranul trăia în lumea sa proprie, în propriul său sistem de valori care, în general, nu comunica cu valorile din afara satului. Evident un asemenea tip de țăran a dispărut. Astăzi, figura centrală a satului este producătorul caracterizat printr-un grad înalt de pregătire profesională, capacitate de a introduce noi tehnici de lucru, de a produce schimbări esențiale. Important pentru el nu este mărimea suprafeței terenului agricol așa cum era la țăranul tradițional, ci asigurarea unui standard de viață cât mai ridicat ca și aspirația către o pregătire profesională cât mai complexă. Dacă în sistemul tradițional sătenii, mai ales țărani, erau concentrați pe valori particulare, astăzi sătenii asimilează valorile universal cunoscute”.¹⁰⁶

Problema satului socialist era deci și una antropologică, nu numai una economică. Satul tradițional nu mai exista, așa cum nici țăranul tradițional nu mai exista. Lucrătorului de la sat îi fuseseră inoculate definitiv, am putea spune, valorile urbane ale dezvoltationismului și ale consumului socialist specifice mediului urban.¹⁰⁷ Dinamismul și încercările de autoperfecționare, dublate de sancțiunea promptă, chiar dacă nu neapărat manifestă, a curențelor din mediul în care își desfășura activitatea reprezentau coordonatele centrale ale noului tip de rezident al satului. Care, să ne înțelegem, era departe de “omul nou” existent în propaganda oficială, fiind mai degrabă pragmatic și anticipativ, nu idealist și dispus să facă sacrificii în numele ideii de bine comun în viziunea PCR. Semantica satului și tipurile sale de raport cu orașul au fost profund alterate în socialism, astfel că acest tip de organizare comunitară arhaică nu mai avea un înțeles de sine stătător, ci devenea un fel de anexă dezorientată a orașului, incomodată, dacă putem spune așa, de procesul prea lent și prea punctat de reculeri al propriei sale dispariții anunțate:

“Structura rurală actuală nu este una stabilă, ea nu se realizează în întregime autonom. Atât timp cât satul este nevoit să-și procure din oraș cele necesare unui mod de viață tipic pentru omul actual (alimentație, timp liber, cultură, profesie),

¹⁰⁶ Schifirneț, *Integrarea socio-profesională a tinerilor*, 159–160; v. și Drăguț, “De ce pleacă tinerii din sat?” 94–95.

¹⁰⁷ Petre, “Participarea tineretului la activitățile economice,” 118–119.

nu este posibilă soluționarea unei probleme vitale a societății românești contemporane: asigurarea unui echilibru real al structurii forței de muncă. Se impune deci crearea și consolidarea unei structuri valorice noi a satului care să prezinte temeiul opțiunii de a rămâne în sat și de a participa nemijlocit la dezvoltarea acestuia. Altfel, societatea în ansamblul ei va fi obligată în viitor să se ocupe de agricultură. Fiecare cetățean va avea pe lângă ocupația de bază și pe cea de agricultor. Însă consecințele unei asemenea situații sunt multiple și imprevizibile. Pentru că realizarea prevederilor documentelor partidului nostru cu privire la creșterea productivității muncii agricole, a producției agricole nu este posibilă fără o forță de muncă special calificată pentru agricultură. Dacă munca în agricultură este asemănătoare cu oricare muncă din ramurile de vârf ale industriei, atunci ea nu se poate face cu oameni necalificați și integrați, ca ocupație de bază, în structuri profesionale și instituționale altele decât cele agricole.¹⁰⁸

Remediile propuse în raport pentru echilibrarea pe cât posibil a decalajului dintre forța de muncă din mediul rural și cea din mediul urban nu făceau decât să recicleze propuneri mai vechi, care fie nu au putut fi sau nu s-a dorit a fi implementate, fie s-au dovedit lipsite în cele din urmă de succes: intensificarea propagandei la sate, convingerea autorităților locale de a discuta cu părinții pentru a identifica cele mai bune opțiuni în vederea rămânerii copiilor și a tinerilor în sat, construirea industriei locale de prelucrare a bunurilor agricole și de vânzare a acestora doar către tinerii care domiciliau în comuna respectivă, construirea de locuințe suficiente pentru aceștia, asigurarea unor facilități specifice mediului urban (“carnet de muncă, pensie, grădinițe și creșe permanente, aprovizionarea cu produse alimentare ce nu se pot procura din gospodăriile populației, concediu prenatal, retribuție, organizarea muncii în agricultură pe schimburi, asigurarea cu energie electrică, alocații pentru copii etc.”), oferirea unor retribuții speciale tinerilor care terminau licee agricole, calificarea mai bună a tinerei forțe de muncă locale, recompensarea specială a meritelor profesionale a tinerilor navetiști care veneau din oraș pentru a lucra la sat, tendința majoritară a navetismului pe filiera rural urban fiind însă inversă, integrarea a cât mai mulți tineri în structurile de conducere locale, sondarea mai riguroasă a preferințelor profesionale ale elevilor, implicarea cadrelor didactice în atragerea și păstrarea viitoarei forțe de muncă tinere în sate prin lecții mai aplicate, și, în sfârșit, extinderea opțiunilor existente în licee profesionale din mediul rural în vederea posibilității de a oferi tinerilor din mediul rural locuri de muncă adecvate pregătirii lor profesionale.¹⁰⁹ De asemenea, alte propuneri

¹⁰⁸ Schifirneț, *Integrarea socio-profesională a tinerilor*, 161.

¹⁰⁹ Schifirneț, *Integrarea socio-profesională a tinerilor*, 161–163; v. și Cresin, Balint, *Tineretul în procesul modernizării*, 66–67; Drăguț, *Stabilizarea Tineretului*, 10–11; Marcel Radulea, “Condiții socio-economice în folosirea timpului liber,” în *Tineret, Educație, Participare. Două decenii de*

în acest sens vizau introducerea de sisteme de canalizare și termoficare.¹¹⁰ Însă politica macroeconomică în care autoritățile își puneau speranța pentru rezolvarea acestei delicate situații era aceea a reducerii inegalităților dintre mediul rural și cel urban și al creșterii astfel a atractivității primului pentru tineri.¹¹¹ Odată acest obiectiv major îndeplinit în lii mari, se anticipa o reducere graduală a migrației tinerilor din mediul rural în mediul urban, deși o anumită inerție psihologică în favoarea urbanului urma să se mențină pentru o anumită perioadă de timp.¹¹² Eforturi în vederea atenuării inegalităților rural-urban au fost făcute, ce-i drept, și nu au fost deloc neglijabile, dar ele au reprezentat doar o mică parte a eforturilor depuse pentru dezvoltarea urbană și industrială, motiv pentru care problemele satului în socialism au continuat să se amplifice.

Un alt raport de cercetare al CCPT reliefa, la rândul său, prefacerile structurale și normative radicale prin care trecea satul în perioada socialistă. În plus față de celelalte cercetări, acest raport menționa și existența anumitor reacții defensive “neotradiționale” la rapiditatea cu care avansa procesul de modernizare și de urbanizare a mediului rural. Acestea erau însă doar ocazionale și pasagere în raport cu tendința dominantă, care adâncea constant asimetria existentă în favoarea mediului urban. De asemenea, satul tradițional se informa cu ajutorul elitei locale formată din notabilități ca învățătorul, preotul sau notarul, care circulau destul de des la oraș și împărtășeau noutățile aflate cu sătenii. În satul socialist, această elită a dispărut, tineretul fiind suficient de școlarizat, în raport cu perioadele anterioare, nu cu cea de atunci, pentru a se informa singur, alegând dintr-o multitudine de canale disponibile: presă, radio, televiziune. Astfel, “tinerii încep să aibă un comportament adecvat acestei condiții superioare: ei solicită tot mai rar sfatul celor în vârstă, își orânduiesc viața după propriile convingeri și aspirații, «nu-i mai înțeleg» pe cei doritori să rămână în sat.”¹¹³

“Neotradiționalismul” nu reprezenta numai un motiv de îngrijorare, ci și o oportunitate pentru autorități, care puteau alimenta, pe această filieră, folclorul popular, mândria națională și xenofobia, în detrimentul valorilor cosmopolite ale Occidentului. Așa cum vom mai aminti atunci când vom ajunge la politicile culturale de tineret, folclorul devenea, în acest fel, un mijloc de consolidare a firavei mândrii locale, un mijloc de legitimare mai mult sau mai puțin directă a

---

cercetare științifică și acțiune socială, vol. IV (Bușteni: Centrul de Cercetări pentru Problemele Tineretului, 1988), 199.

¹¹⁰ Drăguț, *Stabilizarea Tineretului*, 31–32.

¹¹¹ *Congresul al XII-lea al Partidului Comunist Român, 19–23 noiembrie 1979* (București: Editura Politică, 1981), 35–39; Drăguț, “De ce pleacă tinerii din sat?” 99–100; Drăguț, *Stabilizarea Tineretului*, 28.

¹¹² Drăguț, *Stabilizarea Tineretului*, 18.

¹¹³ *Ibid.*, 6–8.

puterii politice și, nu în ultimul rând, un canal accesibil de transmitere a unor obiective educaționale pe care tinerii le puteau asimila mai puțin eficient sau față de care se puteau arăta reticenți în contexte educaționale formale.¹¹⁴

Foarte interesant și foarte curajos, chiar pentru un raport de cercetare al CCPT, broșura semnată de către sociologul Aurel Drăguț menționa în mod detaliat, printre cauzele părăsirii satelor de către tineri, și politica de sistematizare demarată de către autorități la finalul anilor 1970, dar planificată cu un deceniu mai devreme: “există posibilitatea ca tinerii să părăsească satul ca reacție la o serie de modificări survenite în aria rurală; ne referim la acțiunea de sistematizare care, dincolo de oportunitatea ei incontestabilă, a generat, în unele locuri, efecte secundare (nemulțumiri legate de micșorarea curțiilor, nesiguranță referitoare la construcția de noi locuințe, o anumită nostalgie după vechea înfățișare și funcționalitate a satului”.¹¹⁵ Sistematizarea teritorială în vederea reducerii disparităților economico-sociale nu reprezenta o politică publică fără precedent istoric; dimpotrivă, încă din Grecia și Roma antică avem exemple în acest sens. Ceea ce a contribuit pe scară largă la desconsiderarea sistematizării teritoriale în socialism a fost viteza procesului și neatenția la detalii, cum sunt cele reliefate în citatul de mai sus, nu neapărat obiectivul final al acesteia, respectiv neimplicarea suficientă a satelor înseși în acest proces, neluarea în calcul în mod adecvat a contribuțiilor pe care acestea le puteau aduce la procesul de sistematizare în conformitate cu propriile priorități și aspirații de dezvoltare, nu numai în raport cu cele impuse de la centru.¹¹⁶ De fapt, problemele care au stat la baza demarării politicii de sistematizare teritorială au fost cât se poate de presante; mijloacele prin care aceasta a fost pusă în practică au lăsat de dorit și au atras, de asemenea, oprobriul nu numai al Occidentului, ci și al Ungariei, de exemplu, care vedea în sistematizarea rurală din Transilvania un mijloc de a disipa populația maghiară din județele în care aceasta era majoritară.¹¹⁷

“Densitatea locuitorilor la hectar în orașele din România este cu mult mai

¹¹⁴ Mioara Anton, “Întoarcerea la autohtonism. Tânăra generație între cultura alternativă și îndoctrinarea ideologică,” Anton, Iacob, Vasile, coord., *Tineri și tineret în România socialistă*, 215.

¹¹⁵ Drăguț, *Stabilizarea Tineretului*, 13; *Principiile de Bază Aprobate de Plenara CC al PCR din 5–6 Octombrie 1967 cu Privire la Îmbunătățirea Organizării Administrativ-Teritoriale a României și Sistematizarea Localităților Rurale* (București: Editura Politică), 1967.

¹¹⁶ Steven Sampson, *National Integration through Socialist Planning. An Anthropological Study of a Romanian New Town* (New York: Columbia University Press), 1984, 96, 287; Emanuel Copilaș, *Cetățenii și revoluția. Contradicții între partid și stat în Epoca de Aur* (Târgoviște: Editura Cetatea de Scaun), 2017, 89–122.

¹¹⁷ Emanuel Copilaș, *Geneza leninismului romantic. O perspectivă teoretică asupra orientării internaționale a comunismului românesc, 1948–1989* (Iași: Institutul European), 2012, 486–490.

redusă decât cea existentă în alte țări. Chiar între orașele noastre există diferențieri mari: astfel, în zonele de locuit, numărul locuitorilor la hectarul de teren este în municipiul Cluj de 70, în municipiul Arad de numai 60, în timp ce în municipiul Galați acest număr se ridică la 190, în condiții când nici densitatea atinsă în Galați nu este corespunzătoare, existând încă posibilități de folosire mai intensă și rațională a spațiului constructibil. Densitățile reduse din cadrul orașelor duc atât la o mare risipă de teren, cât și la creșterea exagerată a cheltuielilor edilitare pentru construirea de drumuri, pentru rețelele de energie electrică, apă, canalizare, linii telefonice. În asemenea condiții, o însemnată parte din cheltuielile de dotare edilitar-gospodărească – până la aproximativ 5% – se fac în mod inutil, datorită acestei orientări greșite în organizarea și sistematizarea orașelor. (...) îndelungata lipsă de preocupare pentru sistematizarea satelor, concepția greșită a multor organe locale de stat că dezvoltarea localităților rurale se corelează cu extinderea suprafețelor acestora, slaba fermitate în aplicarea prevederilor legale au făcut să sporească vetrele satelor. Deși s-a stabilit că noile construcții se pot ridica numai în vatra satului, a continuat să se construiască, fără autorizație, oriunde și de către oricine, iar consiliile populare nu exercită controlul și nu trag la răspundere pe cei ce încalcă actele normative. În ultimele două decenii, foarte multe sate s-au extins în mod exagerat, îndeosebi de-a lungul arterelor de circulație, dublându-și suprafețele, ajungându-se în unele zone, de exemplu, pe traseele București-Ploiești sau București-Pitești, ca satele să se întindă neîntrerupt pe distanțe de zeci de kilometri. Drept rezultat, densitatea medie a locuitorilor din vatra satului este de numai 8–10 locuitori la hectar, numeroase sate situându-se sub media pe țară. Or, aceasta reprezintă o mare risipă de teren, determină cheltuieli foarte ridicate pentru dezvoltarea rețelei de școli,, de magazine și unități sanitare pentru instalarea luminii electrice etc. Orice extindere a vetrei satelor creează dificultăți în înzestrarea edilitar-gospodărească a localităților rurale și îngreunează utilizarea de către populație a dotărilor socialculturale. Este evident că, în condiții când în țara noastră există peste 13 000 de sate, din care aproape 40% au mai puțin de 500 de locuitori și o densitate scăzută, nu se pot rezolva corespunzător problemele legate de dezvoltarea învățământului, unitățile sanitare, asigurarea serviciilor, alimentarea cu apă și energie electrică. Ridicarea gradului de organizare și de civilizație a satelor se poate obține printr-o concentrare a localităților și a construcțiilor, care să permită soluționarea rațională a acestor probleme din punct de vedere economic, administrativ și social-cultural¹¹⁸.

Concluzia principală la care se ajungea după investigarea amănunțită a politicilor de tineret din mediul rural era aceea că procesul de industrializare al țării era mai puțin rapid decât migrația populației dinspre mediul rural spre cel

¹¹⁸ Mihai Oroveanu, *Organizarea administrativă și sistematizarea teritoriului Republicii Socialiste România* (București: Editura Științifică și Enciclopedică), 1986, 95–96.

urban.¹¹⁹ Politicile de sistematizare teritorială încercau, prin mijloace nepotrivite și cu un succes limitat, să limiteze această migrație, care aproape scăpase de sub controlul regimului, prin urbanizarea mediului rural. Era propus, în calitate de potențial remediu, conceptul de “spații de coabitare culturală”, prin care diferențele existente între mediul rural și mediul urban urmau să fie atenuate, treptat, atât prin dezvoltarea economică și socială, cât și prin asimilarea culturală a primului de către ultimul.¹²⁰

Concluzii

Concentrate pe eliminarea decalajelor dintre mediul rural și mediul urban și pe intensificarea industrializării, politicile economice ale RSR au contribuit într-adevăr la un anumit tip de omogenizare a tineretului, nu însă la cel sperat. Deși distanțele dintre categoriile sociale se diminuau, este adevărat, acestea nu s-au estompat atât de mult încât să facă inutilă discuția despre clase. Iar aceste clase, pe care tinerii le experimentau, așa cum am menționat deja, preponderent sub forma generației, căpătau, prin însăși modul de producție socialist, trăsături din ce în ce mai tehnocratice, mai individualiste și mai consumeriste. Procesul de omogenizare economică, mobilizat cu ajutorul socialismului, producea un tip de omogenizare care scăpa din ce în ce mai mult de sub controlul autorităților, fiind din ce în ce mai racordat la progresul tehnologic global, respectiv la ideologia liberală occidentală aflată în spatele acestuia. Acesta era dublat de un proces de omogenizare socială, care nu avansa neapărat în ritmul și în direcția preconizată la nivelul politicilor RSR, și care producea tipuri de comportament care păstrau forma politicilor publice specifice regimului, imprimându-le însă conținuturi proprii, diferite de, dar nu tot timpul divergente în raport cu linia ideologică oficială.

Autoritățile erau perfect conștiente de creșterea tendințelor consumerist individualiste ale tineretului și ale societății în general. Motiv pentru care discursul oficial condamna vehement ideea acceptabilității proprietății private, care începuse să își facă loc în unele state est-europene încă din anii 1960 sau chiar mai devreme. În a doua jumătate a anilor 1980, aceasta devine tot mai

¹¹⁹ Vasile Văcaru, “Organizația UTC, forță dinamică în procesul orientării școlare și profesionale și al integrării profesionale,” în *Tineretul și Învățământul* (București: Centrul de Cercetări pentru Problemele Tineretului), 1975, 31–32.

¹²⁰ Silviu Toma, “Continuum rural-urban, fenomen specific etapei de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism,” în *Tineret, Participare, Progres Social*, vol. I (Sinaia: Uniunea Tineretului Comunist, Comitetul Județean Prahova; Centrul de Cercetări pentru Problemele Tineretului, Filiala Prahova; Uniunea Asociațiilor Studenților Comuniști din Institutul de Petrol și Gaze Ploiești, 1987), 264–265; v. și Ceaușescu, *România pe Drumul Construirii*, vol. XXI, 450–452.

omniprezentă în regiune, însă, cel puțin la nivel oficial, nivelul de rezistență pe care îl întâlnește în RSR este unul ridicat.¹²¹

YOUTH ECONOMIC POLICIES IN SOCIALIST ROMANIA. SOME OBSERVATIONS

Abstract

The present paper traces the main dimensions of youth economic policies during the socialist period, emphasizing the urban-rural relationship. The main premise of the study is that, despite the real efforts undertaken by the socialist regime to urbanize Romania, it failed to attract enough young people to rural areas. More often, it was the very policies of urbanization and urban-led development of the countryside that produced this kind of outcome. In short, the authorities have failed in convincing the young people about the development opportunities in rural areas, despite complex, rather than rhetorical, strategies to do so. The result has been that young people have sought, as far as possible, to build a future for themselves outside rural areas, even though this has been offered in abundance, both ideologically and propagandistically and through substantial public policies, undertaken by the authorities.

---

¹²¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe Drumul Construirii*, vol. XXIX, 161.